

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 38.

Tisdagen den 1 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **Forslund**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Rahmns interpellation angående förbättring av landsvägen Göteborg—Kungsbacka, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten av första kammaren, herr Gösta Rahmn, har med kammarens tillstånd till mig framställt förfrågan, huruvida det kunde förväntas, att jag komme att vidtaga sådana åtgärder, att — oavsett medelstillgången till förbättring av landsvägar icke syntes medgiva ett omedelbart iståndsättande av den del av vägen Göteborg—Skåne, som ligger norr om Kungsbacka — medel dock kunde anvisas, så att arbetet på förbättring av berörda vägsträcka mellan Göteborg och Kungsbacka snarast kunde påbörjas.

Ang. förbättring av landsvägen Göteborg—Kungsbacka.

I interpellationen framhålles, att den summa på 17 $\frac{1}{4}$ miljoner kr., som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i februari 1936 — enligt uppgift till länsstyrelserna angående den sannolika medelstillgången — beräknades bliva tillgänglig för år 1937 till förbättring av landsvägar att utföras med automobilskattemedel, vid i år företagen omräkning måst reduceras till 7.8 miljoner kr. För ändamålet skulle sålunda enligt denna beräkning vara disponibelt ett belopp, som med 9,450,000 kr. understeg det ett år tidigare antagna. Efter att ha framhållit, att anledningarna till den nu förefintliga bristen säkerligen äro flera, anför interpellanten, att i väsentlig grad torde ha bidragit föregående års riksdagsbeslut att av automobilskattemedel använda avsevärda belopp för ändamål, som ligga vid sidan av det, för vilket automobilskattemedlen ursprungligen avsetts. Sålunda har, säger interpellanten, 7 miljoner kr. anslagits till förräntning av statsskulden, 800,000 kr. till bekostande av statspolisen m. m.

Vad angår de nämnda anslagen är det en missuppfattning av interpellanten, om han avser, att dessa äro anledningen eller ha medverkat till det vid den åsyftade omräkningen framkomna underskottet i vägförbättringsmedlen i förhållande till tidigare beräkning. Dessa anslag voro vid tidpunkten för den tidigare beräkningen redan kända och hänsyn härtill var sålunda även tagen vid beräkningen. Den verkliga anledningen till underskottet är sålunda en annan.

Innan jag ingår härpå kan det emellertid ha sitt intresse att påpeka en annan missuppfattning, till vilken interpellanten gjort sig skyldig. Det nämnda 7-miljonersanslaget har nämligen icke, såsom i interpellationen säges, avsetts till förräntning av statsskulden utan till amortering av denna. Såsom torde vara de flesta av kammarens ledamöter bekant, motiverades detta anslag därmed, att av de stora belopp om sammanlagt cirka 210 miljoner kr., som enligt beslut av 1933 och 1934 års riksdagar upplånades för igångsättande av arbeten till lättande av arbetslöshetens tryck, icke mindre än omkring 20 miljoner kr. anvisades till vägar, broar och skenfria korsningar. Dessa arbeten kunna knap-

Ang. förbättring av landsvägen Göteborg—Kungsbacka. (Forts.)
past anses vara ovidkommande de ändamål, för vilka automobilskattemedlen avsetts, nämligen vägunderhåll, vägförbättringar och nybyggnader.

icke heller kan det anslag, som enligt fjolårets riksdagsbeslut tillfördes statspolisen, sägas ha utgått till motortrafiken ovidkommande ändamål. Anslaget var för övrigt icke, såsom interpellanten angivit, 800,000 kronor utan 582,600 kronor. Av det totala belopp av 5,073,110 kr., vilket anslogs av 1936 års riksdag till polisväsendet, måste nämnda 582,600 kr. sägas vara erforderliga på grund av motortrafiken och de krav på statspolisorganisationen denna ställer.

Den verkliga anledningen till det förut nämnda underskott, som vid omräkningen av tillgången på automobilskattemedel i februari månad i år konstaterades, ligger så gott som uteslutande däri, att till vägdistriktet utgående direkta bidrag komma att betydligt överstiga, vad som tidigare därför beräknats. Det av föregående års riksdag beslutade vägskatteutjämningsbidraget torde sålunda komma att överstiga vad därför beräknats med cirka 1,700,000 kr. Underhållsbidraget enligt väglagen synes bliva 600,000 kr. högre än beräknat och vägdistriktets direkta underhållsbidrag omkring 6,700,000 kr. högre. Den sistnämnda stegringen beror på två samverkande orsaker, nämligen dels föregående års riksdags beslut att höja underhållsbidraget från 50 % till 55 % av de verkliga kostnaderna och dels en stegring av dessa underhållskostnader. Vid tidpunkten för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens av interpellanten omnämnda beräkning i februari 1936 hade riksdagen ännu inte fattat beslut om denna höjning av underhållsbidraget, varför styrelsen i sina beräkningar utgick från ett underhållsbidrag av 50 %.

De av mig nu nämnda beloppen utgöra tillsammans en summa av 9 miljoner kr., som sålunda i form av direkta bidrag under år 1937 utgå utöver vad som beräknats eller kunnat beräknas.

Återstående del av underskottet förklaras därav, att automobilskattemedlen för innevarande budgetår ännu för några månader sedan beräknades inflyta med ett cirka 2,200,000 kr. mindre belopp än vad ursprungligen beräknades. Att underskottet i vägförbättringsmedlen härav icke påverkas i högre grad, än vad som framgår av de förut nämnda siffrorna, beror närmast på att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vid sin beräkning i februari månad föregående år med hänsyn till då kända förhållanden räknade synnerligen försiktigt.

Till dessa omständigheter kommer för vissa län, att vägdistriktet under de gångna åren på grund av den rådande arbetslösheten byggt i förskott. Länsfonderna måste därför nu i stor utsträckning användas till återbetalning å sålunda gjorda förskott, vilka sammanlagt för samtliga distrikt uppgå till cirka 25 miljoner kr. För Hallands län erfordras omkring 1,600,000 kr. ur länsfonden för att betala de av vägdistriktet till färdiga eller pågående arbeten förskottade statsbidragen. Enligt den i februari i år verkställda beräkningen skulle de år 1937 i länsfonden tillgängliga medlen inom här ifrågavarande län komma att nedgå till 330,000 kr. mot tidigare beräknade 495,000 kr. Dess bättre synas de allra senaste beräkningarna motivera förhoppningen, att automobilskattemedlen skola inflyta med ett belopp, som kommer närmare det i förra årets statsverksproposition beräknade, än man hade anledning antaga för några månader sedan. Blir detta fallet, komma givetvis också de till förfogande för vägförbättringar stående medlen i motsvarande mån att ökas, ehuru icke upp till den summa av 495,000 kr., som för Hallands län ursprungligen beräknats.

Beträffande vägen Malmö—Göteborg har inom det län, där den av interpellanten nämnda sträcka är belägen, nämligen Hallands län, sedan år 1928 nedlagts icke mindre än omkring 7,010,000 kr., varav cirka 3,700,000 kr. på omläggings- och förbättringsarbeten samt 3,300,000 kr. på beläggningsarbeten,

Ang. förbättring av landsvägen Göteborg—Kungsbacka. (Forts.) därav cirka 1 miljon kr. på statliga stensättningar. Av nämnda totalkostnad på något över 7 miljoner kr. falla omkring 450,000 kr. på den 12,190 meter långa vägen Kungsbacka—länsgränsen, av vilken 5,370 meter eller nära hälften är hårdbelagd, medan återstoden består av grusväg.

Sedan länsstyrelsen den 5 sistlidne mars meddelat, att den i flerårsplanen upptagna kostnaden för omläggning och permanentbeläggning av den ifrågasvarande vägsträckan kunnat högst väsentligt nedbringas, därigenom att beläggningen skulle kunna finansieras medelst ett amorteringslån, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 10 mars slutligen granskat flerårsplanen 1937—1940 i vad avser perioden 1937—1938. I den sålunda uppgjorda flerårsplanen upptagas återstående omlägnings- och förbättringsarbeten å vägsträckan Kungsbacka—länsgränsen med hela sin beräknade kostnad, 157,100 kr. Dessa arbeten äro avsedda att igångsättas innevarande år. I den mån förbättringsarbetena framskrida och tekniska förhållanden så möjliggöra, kommer ifrågasvarande vägsträcka att förses med permanentbeläggning — en beläggning som för hela sträckan beräknas komma att draga en kostnad av omkring 400,000 kr. och vilken, som tidigare nämnts, är avsedd att finansieras medelst ett amorteringslån.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört finner jag icke skäl föreligga att vidtaga några särskilda åtgärder i det syfte interpellanten påkallat.

Herr Rahmn: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack dels för att svar lämnats och dels för svarets innehåll.

Vi skriva i dag den 1 juni och min interpellation framställdes här den 3 mars. Det är sålunda cirka tre månader som jag fått vänta. Jag har emellertid anledning att konstatera, att man aldrig kan vänta för länge på något gott. Ty av herr statsrådets svar framgår, att väntetiden varit nyttig både för sakfrågan och svaret, då det glädjande faktum konstateras, att de allra senaste beräkningarna beträffande tillgängliga medel i länsfonden för år 1937 »motivera förhoppningen, att automobilskattemedlen skola inflyta med ett belopp, som kommer närmare det i förra årets statsverksproposition beräknade, än man hade anledning antaga för några månader sedan». Herr statsrådet drager också härav den berättigade slutsatsen, att »de till förfogande för vägförbättringar stående medlen i motsvarande mån komma att ökas». Med tillfredsställelse måste också konstateras, att den av Hallands läns vägingenjör den 4 mars till länsstyrelsen inlämnade kostnadsberäkningen var åtskilligt lägre än som ursprungligen beräknats. Den 10 mars — en vecka efter interpellationens framställande — hemställde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hos länsstyrelsen, att omlägnings- och förbättringsarbeten å ifrågasvarande vägsträcka upptagas i flerårsplanen. Statsrådet har också meddelat, att dessa arbeten äro avsedda att igångsättas innevarande år samt att vägsträckan kommer att förses med permanentbeläggning, som är avsedd att finansieras med ett amorteringslån.

Det viktigaste är sålunda, att den omtalade vägsträckans omläggning verkligen ingår i flerårsplanen. I den av mig förut åberopade skrivelsen från Hallands vägingenjör till länsstyrelsen konstaterades nämligen, att på grund av meddelanden från kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen svårigheter förefunnos att med hänsyn till den ringa medelstillgången medtaga omläggning och förbättring av Göteborgsvägen. Dessa uppgifter hade vunnit en omfattande spridning bland allmänheten särskilt genom en mängd artiklar och insändare i en Göteborgstidning. Man hade sålunda ganska starka skäl befära, att en viktig del av den stora, livligt trafikerade Hallandsvägen skulle ut-

Ang. förbättring av landsvägen Göteborg—Kungsbacka. (Forts.)
brytas ur flerårsplanen, samtidigt som man visste, att mindre angelägna vägomläggningar i Halland planerades.

Interpellationssvaret kommer emellertid att helt skingra de bekymmer Hallandstrafikanterna förut haft anledning hysa. Jag vet därför också, att jag gör mig till tolk för motorfolkets mening, när jag till statsrådet uttalar ett uppriktigt tack för statsrådets beredvillighet att tillmötesgå länge och livligt närda önskningsar.

Herr statsrådet har i sitt svar anmärkt på att några av de sifferuppgifter jag lämnat i min interpellation ej varit fullt exakta, men jag vågar försvara mig med dels att jag hämtat siffrorna ur en statlig källa, vars tillförlitlighet jag icke haft anledning betvivla, dels att dessa siffror spela en mycket underordnad roll i fråga om det av mig berörda konkreta fallet.

Jag vill slutligen endast tillägga, att min tacksamhet hade varit ännu större, om herr statsrådet hade velat ägna en lika ingående uppmärksamhet åt de synpunkter, som jag i interpellationen tillåtit mig hämta från statsrevisorernas berättelse 1936 angående den bristande enhetligheten i fråga om väganläggningar och det verkligt starka behovet av en på längre sikt uppgjord generalplan.

Herr statsråd! Jag vågar nämligen göra gällande, att dessa synpunkter på ett alldeles särskilt sätt intressera allt Sveriges motorfolk både när det gäller den yrkesmässigt bedrivna transporttrafiken och turist- och privattrafiken.

Justerades protokollen för den 25, 26, 27 och 28 nästlidne maj.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1937/1938 till Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till räntor å statsskulden m. m.;

nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till avbetalning å statsskulden m. m.;

nr 381, i anledning av väckta motioner om tillvaratagande av den i järnmalmssavfall befintliga apatiten m. m.;

nr 382, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad uppställning av riksstaten m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till låneunderstöd åt vissa egnahemsägare.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 179—188, bevillningsutskottets betänkanden nr 29—36, bankoutskottets utlåtanden nr 71—73 samt första lagutskottets utlåtanden nr 64 och 65.

Vid föredragning av första lagutskottets memorial nr 66, angående arvoden åt dem, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl.

Maj:ts proposition nr 187 med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m. jämte vissa andra ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

Herr **förste vice talmannen**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 180 skall sättas näst efter första lagutskottets utlåtande nr 64 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridandet av kostnaderna för vissa byggnadsarbeten för signalregementets förläggning å Lilla Frösunda, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av väckt motion om anslag till en experimentverksamhet i syfte att ur skogsavfall utvinna motorbränsle.

*Om utredning
ang. fram-
ställning av
syntetiskt
motorbränsle.*

I en inom andra kammaren av herr *O. W. Lövgren* m. fl. väckt motion (nr 105) hade hemställts, att riksdagen ville anslå ett belopp av 500,000 kronor att användas till understödande och organiserande av en i fabriksmässig skala bedriven experimentverksamhet i syfte att ur skogsavfall utvinna motorbränsle tillräckligt för landets försörjning vid en eventuellt i framtiden uppstående avspärrning av importen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionen II:105 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning rörande möjligheterna att inom vårt land framställa syntetiskt motorbränsle.

Reservation hade anmälts av herr *Bäcklund*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Forssell**: Samma problem var före till riksdagens behandling förra året, då jag motionerade om ett anslag av 115,000 kronor om året för forskning just beträffande flytande bränsle och även skogsprodukter i allmänhet. Frågan resulterade då endast i ett välvilligt uttalande från statsutskottet. En höjning vidtogs av ingenjörvetenskapsakademiens anslag med 30,000 kronor, vilket belopp enligt uppgift skulle utgå just för detta ändamål. I enlighet med utskottets tydligt uttalade mening skulle dessa anslag ställas under bedömning av en sektion för skogsvetenskapliga frågor, som är inrättad vid ingenjörvetenskapsakademien.

Jag hade då motionerat, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en särskild nämnd för detta ändamål, direkt sorterande under Kungl. Maj:t och försedd med den sakkunskap från olika håll, som kunde vara behövlig för behandlingen av hit hörande frågor. I den saken yttrade sig statsutskottet vagt. Utskottet sade om denna framställning, att huruvida denna anordning, för vars fullföljande under nästa budgetår medel äskats under ifrågavarande punkt, kunde anses tillfyllest för uppnående av bästa möjliga resultat vore icke möjligt för ut-

Om utredning ang. framställning av syntetiskt motorbränsle. (Forts.) skottet att avgöra. Nu föreligger emellertid ett års erfarenhet. Om man får döma av det utlåtande, som nu föreligger från ingenjörsvetenskapsakademien och som är tryckt såsom bilaga till utskottets utlåtande, torde det vara allt skäl, att Kungl. Maj:t på nytt tar upp till omprövning frågan, huruvida inte en nämnd av det slag, som det här har varit fråga om, är det rätta. Här meddelas från ingenjörsvetenskapsakademien resultatet av undersökningar vartill använts anslaget på 30,000 kronor, som utgått under året. Där meddelas, att undersökning gjorts beträffande *trämaterial* för framställande av flytande bränsle och diverse andra, så kallade mera högvärdiga produkter.

Nu veta initierade emellertid, att det trämaterial, som det här talas om, är bokved. Vidare vet en var, att det problem, som det här rör sig om, är tillvaratagandet av våra skogars avkastning. Den som tar upp frågan om användningen av bokved och därvid använder de medel, som statsmakterna ställa till förfogande på skogsforskningens område, till att undersöka, om man kan göra flytande bränsle av bokved — låt vara med erhållande av vissa biprodukter — sköter ju saken på ett fullständigt abderitiskt sätt. Det måste ju var och en begripa. Skall problemet överhuvud taget behandlas med hjälp av statsmedel, så skall problemet om våra skogars, det vill säga våra gran- och tallskogars, användning behandlas. När det nu dessutom visar sig, att föregående års föreskrift att den skogsvetenskapliga sektionen, som särskilt skulle granska åtgärderna, helt satts åt sidan och att medlen använts till ändamål, för vilka vi från allmän synpunkt icke ha något intresse, då är det allt skäl i världen, att Kungl. Maj:t verkligen tar fasta på vad utskottet sade förra året och gör en ljupgående undersökning, hur dessa saker böra ordnas.

Jag vågar vördsamt rikta den hemställan till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t tar under en verkligt allvarlig omprövning möjligheten att för dessa ändamål tillsätta en särskild nämnd, där vederbörlig sakkunskap samlas.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Häri instämde herr *Asplund*.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande fogat en blank reservation.

Jag har ingenting emot den uppfattning, som herr Forssell gjort sig till tolk för här. Tvärtom! Men jag anser, att utskottet gått helt förbi en sak, varmed man har experimenterat och kommit till praktiskt resultat, oljeutvinning ur alunskiffer. Det är jag särskilt intresserad av, ty i det län, där jag bor, ha vi gott om alunskiffer. För flottans räkning pågår arbetet med oljeutvinning ur skiffern på Kinnekulle. Den verksamheten bör ytterligare stödjas och inte glömmas vid en utredning om möjligheterna till oljeutvinning inom vårt land. Jag anser för min del, att om det skall göras en undersökning, bör den inte inskränkas bara till skogsavfallet, utan den bör också ha uppmärksamhet fästad på möjligheterna att ur alunskiffer, ja även av torv, kunna framställa de önskade brännolja.

Detta är anledningen, herr talman, till att jag vid utskottets utlåtande fogat denna blanka reservation.

Herr Borell: Herr talman! Den motion, över vilken utskottet avgivit detta utlåtande, avser frågan att ur skogsavfall utvinna motorbränsle.

Herr Bäcklund har nu berört ett annat sätt att erhålla olja, nämligen ur alunskiffer, och har ansett, att utskottet borde hava omnämnt även detta. Beträffande Kinnekulle-anläggningen och frågan att överhuvud taget utvinna olja ur alunskiffer och kalksten, är ju den metoden, kan man säga, utexperi-

Om utredning ang. framställning av syntetiskt motorbränsle. (Forts.)
 menterad. Man vet att det går, men resultatet är åtminstone med hittills kända metoder ganska oekonomiskt. Man utvinner av kalkberget eller alunskiffern högst 4 procent olja. Vid sådant förhållande är det angeläget att söka komma fram till vårt lands försörjning med oljor och bensin på andra, mera ekonomiskt gynnsamma vägar. Det är detta, som är föremål för motionens behandling. Jag är i tillfälle att upplysa, utöver vad herr Bäcklund nyss nämnt, att flottan har två aggregat för framställning av olja vid Kinnekulle, och man undersöker möjligheten att anlägga ytterligare ett aggregat. Frågan om lämpligheten och möjligheten att utvinna olja ur alunskiffer kommer, därom kan man vara alldeles förvissad, att bedrivs jämsides med de experiment, som här äro i fråga. När det sålunda här är fråga om en helt annan sak än den utvinning av olja, som är föremål för bearbetning vid Kinnekulle, har utskottet inte ansett sig hava någon anledning att i detta sammanhang särskilt omnämna anläggningen vid Kinnekulle eller försöken överhuvud taget med utvinning av olja ur alunskiffer. Jag vet, att inom ingenjörsvetenskapsakademien uppmärksamheten är riktad även på alunskifferproblemet och att så är förhållandet även i kommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Jag tror således, att herr Bäcklund kan vara alldeles förvissad, att den omständigheten att utskottet ej i detta sammanhang särskilt har omnämnt Kinnekulle och det därstädes bedrivna arbetet inte kommer att förorsaka, att ej all vederbörlig uppmärksamhet riktas även däråt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund; och
 nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående bidrag till allmänna barnbördshuset i Stockholm för budgetåret 1937/1938.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående socialstyrelsens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. socialstyrelsens organisation m. m.

I en den 16 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 266, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av föredragande departementschefen förordade personalförteckningar och avlöningsstater för socialdepartementet, socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen,

dels till Socialdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 295,400 kronor,

dels till Socialdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 72,000 kronor,

dels till Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 616,400 kronor,

dels till Socialstyrelsen: Avlöningar till viss personal för större statistiska specialundersökningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor,

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

dels till Socialstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 115,000 kronor,

dels till Riksförsäkringsanstalten: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 1,562,000 kronor,

dels till Riksförsäkringsanstalten: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 143,700 kronor,

dels till Pensionsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 1,239,000 kronor,

dels ock till Pensionsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 252,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *G. Myrdal* väckt motion, nr 238, vari hemställts, att de enligt Kungl. Maj:ts förslag för fjärde och femte byråerna i socialstyrelsen å extra stat eller såsom extra ordinarie upptagna befattningarna i lönegraden B 21 (1 befattning), lönegraden B 11 (1 befattning) och lönegraden B 7 (5 befattningar) måtte uppföras å ordinarie stat, att de för samma byråer upptagna fyra befattningarna i lönegraden B 2 måtte utbytas mot befattningar i lönegraden B 4, att en amanuensbefattning å fjärde byrån, avsedd för fattigvårdsstatistiken, måtte utbytas mot en befattning å ordinarie stat i lönegraden B 21 och att ytterligare ett biträde i lönegraden B 4 måtte upptagas å ordinarie stat samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att socialstatistikens organisation måtte upptagas till förnyad, skyndsamt utredning, varvid förefintligt reformbehov beträffande statistikens innehåll, tillförlitlighet och inriktning borde beaktas samt socialstatistikens nuvarande och framtida behov av kvalificerad arbetskraft tillgodoses.

dels en inom första kammaren av herr *C. A. Reuterskiöld* väckt motion, nr 240, vari hemställts, att riksdagen måtte, med anhållan hos Kungl. Maj:t om förnyad utredning med beaktande av i motionen anförda synpunkter, avslå förevarande proposition,

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 259, inom första kammaren av herrar *S. Hansson* och *G. Strömberg* samt den andra, nr 484, inom andra kammaren av fröken *K. Hesselgren* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte avslå det i propositionen framställda förslaget att överflytta handläggningen av ärendena angående arbetarskydd samt chefskapet för yrkesinspektionen från socialstyrelsen till riksförsäkringsanstalten.

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 260, inom första kammaren av herr *S. Larsson* m. fl. och den andra, nr 485, inom andra kammaren av fröken *B. Hennings* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av propositionen, att i personalförteckningen för socialstyrelsen från och med den 1 januari 1938 upptoges 19 kontorsbiträden å ordinarie stat i stället för föreslagna 15 kontorsbiträden och 4 skrivbiträden, samt att i personalförteckningen för pensionsstyrelsen från och med den 1 januari 1938 upptoges 101 kontorsbiträden å ordinarie stat i stället för 93 kontorsbiträden och 8 skrivbiträden,

dels en inom första kammaren av herr *K. Wistrand* m. fl. väckt motion, nr 300, vari hemställts, att vissa i motionen angivna synpunkter måtte vinna beaktande vid riksdagens behandling av Kungl. Maj:ts förslag,

dels en inom andra kammaren av herr *G. Arnemark* m. fl. väckt motion, nr 321, vari hemställts, att de fem »sekreterare och biträdande ledamöter» å pen-

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

sionsstyrelsens gransknings- och besvärbyrå, som nu vore placerade i lönegraden B 24, måtte uppföras i lönegraden B 26,

dels ock en inom andra kammaren av herr *B. Gezelius* m. fl. väckt motion, nr 530, vari hemställdt, att riksdagen måtte besluta, att den nuvarande första byrån skulle bibehållas såsom en byrå för sociala ärenden i allmänhet, omfattande jämväl förlikningsmannarexpeditionen, att den nuvarande andra byrån, arbetarskyddsbyrån, skulle bibehållas inom socialstyrelsen samt att socialfullmäktigeinstitutionen skulle oförändrad bibehållas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr Arnemarks m. fl. motion (II: 321) samt med avslag å herrar Hanssons och Strömbergs, fröken Hesselgrens m. fl. samt herr Gezelius m. fl. motioner (I: 259 samt II: 484 och 530), den sistnämnda i vad den avsåge arbetarskyddsärendenas handläggning,

I) godkänna under punkten införd personalförteckning för socialdepartementet att tillämpas från och med den 1 juli 1937 till och med den 31 december samma år;

II) godkänna under punkten införd personalförteckning för socialdepartementet att tillämpas från och med den 1 januari 1938;

III) godkänna under punkten införd avlöningsstat för socialdepartementet att tillämpas under budgetåret 1937/1938;

IV) till Socialdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 295,400 kronor;

V) till Socialdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 72,000 kronor;

VI) godkänna under punkten införd personalförteckning för socialstyrelsen att tillämpas från och med den 1 januari 1938;

VII) godkänna under punkten införd avlöningsstat för socialstyrelsen att tillämpas under budgetåret 1937/1938;

VIII) till Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 616,400 kronor;

IX) till Socialstyrelsen: Avlöningar till viss personal för större statistiska specialundersökningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor;

X) till Socialstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 115,000 kronor;

XI) godkänna under punkten införd personalförteckning för riksförsäkringsanstalten att tillämpas från och med den 1 juli 1937 till och med den 31 december samma år;

XII) godkänna under punkten införd personalförteckning för riksförsäkringsanstalten att tillämpas från och med den 1 januari 1938;

XIII) godkänna under punkten införd avlöningsstat för riksförsäkringsanstalten att tillämpas under budgetåret 1937/1938;

XIV) till Riksförsäkringsanstalten: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 1,562,000 kronor;

XV) till Riksförsäkringsanstalten: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 143,700 kronor;

XVI) godkänna under punkten införd personalförteckning för pensionsstyrelsen att tillämpas från och med den 1 juli 1937 till och med den 31 december samma år;

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

XVII) godkänna under punkten införd personalförteckning för pensionsstyrelsen att tillämpas från och med den 1 januari 1938;

XVIII) godkänna under punkten införd avlöningsstat för pensionsstyrelsen att tillämpas under budgetåret 1937/1938;

XIX) till Pensionsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 1,243,300 kronor;

XX) till Pensionsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 252,000 kronor;

B) att följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 238, av herr G. Myrdal;

nr 240, av herr C. A. Reuterskiöld;

nr 260, av herr S. Larsson m. fl.;

nr 300, av herr K. Wistrand m. fl.; samt

inom andra kammaren:

nr 485, av fröken B. Hennings m. fl.; och

nr 530, av herr B. Gezelius m. fl., i förut ej avhandlad del,

mätte, i de delar de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Den del av organisationsförslaget, som framförallt uppmärksammats i de avgivna motionerna, är frågan om överflyttning till riks försäkringsanstalten av handläggningen av arbetarskyddsärendena. Utskottet finner för sin del förklarligt, att olika meningar kunna råda rörande lämpligheten av en dylik åtgärd. Emellertid har utskottet i likhet med departementschefen funnit övervägande skäl tala för en överflyttning. Utskottet anser sig särskilt böra understryka de fördelar, som äro förenade med att samordna den verksamhet, som har till syfte att förebygga olycksfall och ohälsa i arbetet, med den verksamhet, som har till uppgift att medelst försäkring bereda ersättning vid av arbetet förorsakade olycksfall och yrkessjukdomar. Visserligen kan med visst fog göras gällande, att arbetarskyddsärendenas överflyttning borde anstå, intill dess pågående utredning rörande yrkesinspektionens effektivisering avslutats. Denna utredning tager emellertid sikte på det s. k. fältarbetet, medan fråga nu är om den centrala handläggningen av ärenden rörande arbetarskydd. Såvitt utskottet kunnat finna är sistnämnda spörsmål av den art, att det utan olägenhet bör kunna lösas fristående. Utskottet anser sig sålunda böra avstyrka bifall till motionerna I: 259 och II: 484 samt motionen II: 530, i vad den avser arbetarskyddsärendenas handläggning.»

Reservation hade anmälts av herr *Domö*, som ansett, att utskottet beträffande arbetarskyddsärendenas centrala handläggning bort göra följande uttalande:

»De synpunkter, som motionsvis framkommit rörande den föreslagna överflyttningen från socialstyrelsen till riks försäkringsanstalten av arbetarskyddsärendenas centrala handläggning, äro enligt utskottets uppfattning ägnade att ingiva allvarliga betänkligheter gentemot förslaget. Beaktas må att dessa betänkligheter framkommit från såväl arbetsgivare- som arbetarhåll samt att jämväl vid ärendets remissbehandling anförts vägande skäl emot överflyttningen. Då härtill kommer, att utredning pågår rörande yrkesinspektionens effektivisering, har utskottet funnit försiktigheten bjuda att arbetarskyddsärendena tills vidare bibehållas hos socialstyrelsen.»

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

samt sålunda hemställa,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr Arneemarks m. fl., herrar Hanssons och Strömbergs, fröken Hesselgrens m. fl. samt herr Gezelius m. fl. motioner (I: 259 samt II: 321, 484 och 530), den sistnämnda i vad den avsåge arbetarskyddsärendenas handläggning,

I) godkänna — — — (lika med utskottet under I—V) — — — 72,000 kronor;

VI) godkänna i reservationen införd personalförteckning för socialstyrelsen att tillämpas från och med den 1 januari 1938;

VII) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för socialstyrelsen att tillämpas under budgetåret 1937/1938;

VIII) till Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 651,800 kronor;

IX) till Socialstyrelsen — — — (lika med utskottet under IX och X) — — — 115,000 kronor;

XI) godkänna i reservationen införd personalförteckning för riksförsäkringsanstalten att tillämpas från och med den 1 juli 1937;

XII) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för riksförsäkringsanstalten, att tillämpas tillsvärdare från och med budgetåret 1937/1938;

XIII) till Riksförsäkringsanstalten: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 1,526,600 kronor;

XIV) till Riksförsäkringsanstalten — — — (lika med utskottet under XV—XX) — — — 252,000 kronor;

B) att följande — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd.

Herr **Domö**: Herr talman! När man går igenom remissyttrandena över det förslag, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts framställning i föreliggande ärende, och tar del av de motioner, som väckts med anledning av den kungl. propositionen, får man ett ganska starkt intryck av att den föreslagna omorganisationen av socialstyrelsen inte i alla delar är konsekvent konstruerad och ej så starkt motiverad, som man borde kunna fordra i en kungl. proposition. Bland annat har i motion av herr Myrdal påpekats bristfälligheter i fråga om socialstatistikens organisation, och herr Reuterskiöld har tagit konsekvensen av den kritik, som har anförts, genom att i en motion yrka avslag på den kungl. propositionen.

För min del finner jag anledning att framför allt i ett avseende rikta mig emot utskottets tillstyrkande av propositionen, nämligen när det gäller arbetarskyddsärendenas överflyttning till riksförsäkringsanstalten. Jag tillåter mig beträffande den frågan åberopa de insiktsfulla motionärer, som uttalat sin mening därom, och jag antar, att den övertygande argumentering, som exempelvis herr Sigfrid Hansson anförde i sin motion, senare kommer att utvecklas av honom. Men jag kan inte underlåta att understryka ett par saker, som motionärerna herrar Sigfrid Hansson och Strömberg framhålla.

De nämnda motionärerna säga, att en sådan överflyttning, som här ifrågasättes, kan »ej gärna undgå att med tiden verka en viss förändring jämväl av yrkesinspektionens tjänsteutövning». Det riktas i samband med detta påpekande rätt vägande invändningar mot att man, just när frågan om yrkesinspektionen är under utredning, skall överflytta densamma till riksförsäkringsanstalten. Vidare pekar man i samma motion på att riksförsäkringsanstalten i sin nuvarande organisation är ganska främmande för vissa av ifrågavarande ärenden, nämligen bl. a. de av arbetarskyddsbyrån behandlade frågor, som röra sjöfolkets arbets- och levnadsförhållanden, skogs- och flott-

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

ledsinspektörens verksamhet för förbättring av skogsarbetarnas bostadsförhållanden m. m. Därtill kommer en annan sak, som även framhållits i nämnda motion, nämligen att man ju avser, att socialvården skall vidare utvidgas, när det gäller arbetsförhållanden o. dyl. Jag ifrågasätter, om det under sådana förhållanden är lämpligt att överflytta handläggningen av dessa ärenden till en försäkringsanstalt, som har att se arbetarskyddsärendena främst från den mera isolerade synpunkten, att skyddsåtgärder o. dyl. skola vara så effektiva, att inte någon onödig ekonomisk skada uppstår. Det är ganska bestickande, när utskottet säger, att det »anser sig särskilt böra understryka de fördelar, som äro förenade med att samordna den verksamhet, som har till syfte att förebygga olycksfall och ohälsa i arbetet, med den verksamhet, som har till uppgift att medelst försäkring bereda ersättning vid av arbetet förorsakade olycksfall och yrkessjukdomar». Det är alldeles riktigt, men jag har i likhet med motionärerna framför allt fäst mig vid arbetarskyddets sociala sida och vid att en utbyggnad av detsamma måste ske. Och den uppgiften ligger, menar jag, bäst till för socialstyrelsen.

Jag kan inte undgå att få en känsla av att man här gått litet hastigt fram, då man velat omändra nuvarande förhållanden. Man säger, att byrån för ifrågavarande ärenden inte får plats i socialstyrelsen. Jag förnekar inte, att socialstyrelsen är hårt belastad, men när det nu är så, att en hel del förändringar skola vidtagas inom den närmaste tiden på detta område och man skall verkställa en översyn av hela den sociala verksamheten, då finns det väl ingen anledning att bryta sönder den nuvarande socialstyrelsens organisation genom att därifrån flytta över ärenden, som naturligen tillhöra styrelsens verksamhetsområde. För min del tvekar jag inte om vad som i detta fall är det lämpligaste, och då till och med utskottet anser, att frågan är tvekelaktig, anser jag, att man i ett sådant tvekelaktigt fall inte bör handla genom att besluta den ifrågasatta överflyttningen av arbetarskyddsärendena.

Jag vill till slut, herr talman, endast stryka under, att socialstyrelsen har haft och skall ha till uppgift att vara ett centralorgan för sociala frågor. Då bör man inte försvaga möjligheten för socialstyrelsen att verkligen kunna fylla denna uppgift. Ett sönderbrytande av den nuvarande första byrån finner jag i och för sig ganska betänkligt, men mest betänkligt är förslaget att flytta över arbetarskyddsärendena från socialstyrelsen. Man bryter därigenom en förbindelse, som har varit nyttig och skulle bli nyttig för den kommande utbyggnaden av socialvården på berörda områden.

På de anförda skälen tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig vid detta utlåtande fogade reservationen.

Herr Myrdal: Herr talman! Huvudsyftet med den organisationsreform, som nu skall genomföras, har varit att minska socialstyrelsens arbetsuppgifter för att därigenom kunna ernå en starkare koncentration och en större effektivitet på de områden, som lämnas kvar i dess vård. Jag tror, att jag inte misstolkar socialministerns intentioner, om jag förutsätter, att han varit särskilt intresserad av att stärka socialstyrelsen i dess utredande, upplysande, planläggande och initiativtagande arbete, vilket betyder att han gärna skulle se en effektivisering av den socialstatistiska avdelningen inom socialstyrelsen, d. v. s. den avdelning, som på engelska skulle kallas styrelsens Intelligence Department.

Från den synpunkten innebär dock propositionen utan tvivel en besvikelse. Den till grund för propositionen liggande utredningen är synnerligen bristfällig, när det gäller detta område. Den har knappast ens inneburit ett försök och i alla händelser inte ett lyckat försök, såsom jag ser det, att i fråga

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

om socialstatistikens organisation tränga ned under vad jag skulle vilja kalla de ytliga kansliadministrativa synpunkterna. För den, som är närmare förtrogen med de reala problem det här gäller, gör det nästan ett, jag skulle vilja säga, löjeväckande intryck, när man ser, hur utredningens krafter till stor del föröfts på det i och för sig tämligen likgiltiga problemet, om avdelningen skall organiseras på en eller två byråer, medan de reala och praktiska problemen om hur arbetet skall bedrivas — hur omfattande det skall vara och hur det skall organiseras — nästan helt och hållet förbisätts.

Under sådana förhållanden har jag ansett det befogat att i en motion rätt ingående behandla frågan om socialstatistikens organisation, och jag har gjort det ur både principiella och praktiska synpunkter, både med hänsyn till statistikens innehåll, inriktning och tillförlitlighet och med hänsyn till arbetskraftsbehovet. Jag tror mig våga påstå, att den kritiska inställning, som jag där givit uttryck för, icke endast är min egen personliga uppfattning, utan snarast är det allmänna omdöme, som gäller bland dem, som på dessa områden äro sakkunniga. Jag skall inte här upprepa vad jag framhållit i motionen, men jag vill i alla fall sammanfattningsvis understryka ett par saker.

1920-talet betecknar i sin helhet en period av hämmad utveckling för socialstatistiken i Sverige. I vissa hänseenden kan man rent av med rätta tala om ett förfall. Socialstyrelsens utredningsarbete fick under denna tid på många områden en alltför stel och praktiskt ointressant läggning. Statistiken pressades mer och mer ned till slentrianstatistik, där viktiga och nödiga omläggningar efter det praktiska livets krav och behov i stor utsträckning fingo anstå. Samtidigt började den vanan vinna insteg, att man — utan att man därigenom vann någon egentlig kostnadsbesparing — lät undersökningarna draga ut på tiden så länge, att när resultaten äntligen publicerades, saknade de större intresse, om icke för vetenskapsmannen så i alla händelser för administratören och politikern. Det kan nu inte förnekas, att åtskilliga misstag inom vår sociala och ekonomiska politik skulle ha förebyggts, om vi haft en mera rörlig, mera praktisk, mera snabb och i olika hänseenden mera fullständig socialstatistik. Det skulle inte vara svårt att ge exempel på sådana misstag. De ha begåtts både på jordbrukspolitikens, bostadspolitikens och den allmänna krispolitikens områden. Under senare tid ha också mer och mer de praktiskt betydelsefulla statistiska arbetsuppgifterna, när de till slut tvingat sig fram, kommit att i efterhand övertagas av olika slags kommittéer. Skulden för detta missförhållande är inte — åtminstone inte i första hand och direkt — socialstyrelsens, utan orsaken därtill är den genom många missriktade sparsamhetsaktioner under 1920-talet alltför inskränkta personalram, som socialstyrelsen haft att arbeta med.

Jag vill härvidlag framhålla, att bristen hittills varit av kvantitativ art. Men på sistone har en verklig fara för även en kvalitativ försämring av personalrekryteringen till socialstyrelsen blivit överhängande. Till följd av personalinskränkningar ha nämligen befordingarna inom detta viktiga verks statistiska avdelning nästan helt och hållet stoppats upp. Efter år 1921 har sålunda endast en enda av styrelsens statistiska tjänstemän erhållit ordinarie anställning, och han var vid sin befordran närmare femtio år gammal och hade bakom sig en tjuguarig anställning inom verket. Styrelsen har likväl hittills kunnat förfoga över ett antal enligt min mening synnerligen duktiga yngre tjänstemän, som inte haft ordinarie anställning. De ha stannat kvar i socialstyrelsen, därför att de räknat med att den länge bebådade omorganisationen skulle bringa rättelse i missförhållandena. När så omorganisationsförslaget framlades och det visade sig, att det inte ens i lyckligaste fall blir möjligt att placera ens alla de välmeriterade icke ordinarie tjänstemännen i fyrtio-

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

fem- och femtioårsåldern i ordinarie befattning, har flykten från socialstyrelsens statistiska avdelning börjat. Och det är de bästa krafterna, som gå. I min motion omnämner jag, att tvenne tjänstemän i trettio—trettiofemårsåldern, vilka nu i många år såsom extra ordinarie amanuenser på ett synnerligen förtjänstfullt sätt haft ledningen av stora statistiska undersökningar inom verket, begagnat det första tillfället att fly från det sjunkande skeppet. I går hörde jag, att en annan och likaledes utmärkt skicklig amanuens på den statistiska avdelningen beslutat sig för att lämna socialstyrelsen. Han kommer med all sannolikhet inte att bli den siste. Kvar i socialstyrelsens båda statistiska avdelningar bli då dels de gamla tjänstemännen, som snart kunna räkna på befordran, och dels de yngre tjänstemän, som ha svårt att få en annan anställning. Luckorna komma därefter att fyllas av alldeles nyutexaminerade ungdomar, som komma direkt från universitetsutbildningen. De inrikta sig icke på att stanna kvar i socialstyrelsen utan betrakta den bara som en genomgångsstation.

Den kvantitativa bristen på personal håller således nu, när förhoppningarna om en förbättring kommit på skam, på att slå om till även en kvalitativ nedpressning av duglighetsstandarden. Staten kommer så småningom själv att tillfogas skada av att den inte sörjer bättre för dessa personalgrupper, som inte äro stora och välorganiserade och därför inte kunna göra sig politiskt gällande men som staten i alla fall, om inte annat så i eget intresse, borde bättre sörja för. — Jag vill tillägga, att jag givetvis inte skulle ge ett sådant eftertryck åt min kritik av personalförhållandena inom socialstyrelsen, om inte denna kritik alldeles sammanlöpste med kraven på en förbättring av själva socialstatistiken i avseende å innehåll och tillförlitlighet. Jag skall inte ta kammararens uppmärksamhet i anspråk för att utföra denna kritik mera i detalj. Jag kan i det avseendet hänvisa till min motion, som innehåller en ganska fullständig exemplifikation.

Motionen har i utskottets utlåtande fått ett mycket vänligt mottagande, för vilket jag i sakens intresse är varmt tacksam. Utskottet understryker den sociala statistikens betydelse och erkänner bristerna i den bestående ordningen. Utskottet framhåller vidare, att den kraftiga utvecklingen under de senare åren inom den ekonomiska och sociala politiken utan tvivel har ökat behovet av en säkrare och fullständigare socialstatistik, och anser, att de synpunkter, som framförts i motionen, äro värda beaktande. Utskottet meddelar till slut — det är naturligtvis det viktigaste, och det har för övrigt inte alls överraskat mig, eftersom jag känner socialministerns intresse för denna sak — att det finns anledning att antaga, att Kungl. Maj:t utan särskild framställning från riksdagens sida skall uppta frågan till utredning. Jag har alltså som motionär all anledning att vara nöjd med detta resultat.

För egen del skulle jag vilja tillägga eller, om man så vill, medge, att det rent av finns ett viktigt skäl för att frågan om socialstatistikens reformering, såsom skett, bort uppskjutas och inte ordnas i samband med socialstyrelsens omorganisation. Socialstyrelsen måste ju inom den närmaste tiden få en ny chef. Om, som jag livligt hoppas, den nye chefen skall förmå hävda socialstyrelsens viktiga uppgifter inom svenskt statsliv, och om han då, såsom jag i så fall är övertygad om, kommer att inse det stora reformbehovet beträffande styrelsens fjärde och femte byråer, är det en väsentlig fördel, att arbetet på denna viktiga reform, som ju intimt måste ingripa i styrelsens hela inre liv, kommer att verkställas direkt under den nye chefens ledning och inte nu under ett kraftlöst interregnum mellan socialstyrelsens nedgångsperiod, som numera hör till historien, och en ny period, som ännu inte börjat. Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag tillåter mig uttala en förhoppning om att den

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

viktiga frågan om socialstatistikens omorganisation skall bli en av de första frågor, som den nye chefen för socialstyrelsen kommer att ägna sitt intresse åt.

Herr **Hansén**: Herr talman! Det är nog inte någon senkommen uppfattning, att socialstyrelsen under många år varit överhopad med arbete. Utredningar av skilda slag, som anförtrotts styrelsen, och andra arbetsuppgifter ha på grund av denna arbetsbelastning ofta mycket sent blivit färdigställda. Jag tror därför inte, att det för någon var en överraskning, när ett förslag till dess omorganisation på sådant sätt, att en avlastning av arbetsbördan skulle företagas, kom på riksdagens bord.

Efter vederbörlig utredning har, såsom redan de föregående talarna anför, i främsta rummet socialstyrelsen själv och vidare en rad myndigheter samt närings- och personalorganisationer blivit hörda. Jag tror, att det hade varit till gagn för frågans sakliga bedömning, om i första hand det ifrågavarande ämbetsverket själv i sitt yttrande hade bemödat sig om att medverka till en sådan omorganisation, som givit skäligt rum för en avlyftning av arbetsbördan, i varje fall i samma utsträckning som omorganisationsförslaget innebar en ökning av arbetsuppgifter, t. ex. genom överflyttning av fattigvårdsbyrån från socialdepartementet och likaledes av främlingskontrollen till socialstyrelsen. Så skedde emellertid inte. Styrelsen motsatte sig i sitt yttrande konsekvent alla förslag till avlyftning därifrån av arbetsuppgifter, medan den däremot villigt tog emot de nya uppgifter, som utredningsmannen föreslog. Styrelsen ställde sig främmande för den uppfattning, vilken, som jag nyss anförde, nog var ganska allmän, att ämbetsverket i fråga var överhopat med arbete och att det behövdes en omorganisation i syfte att göra det möjligt för verket att bevara sin centrala ställning inom det sociala arbetet i landet och bevara möjligheten till den allmänna översyn över det sociala arbetet, som det innehaft och alltjämt bör inneha.

Olika organisationer ha sedan i stort sett biträtt socialstyrelsens uppfattning. Herr Domö har redan äberopat de synpunkter, som anförts av svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, då det gällt överflyttningen från socialstyrelsen av arbetarskyddskontrollen. Det vare mig fjärran att vilja förringa betydelsen av att å ena sidan arbetsgivarnas centrala organisation och å andra sidan arbetarnas genom landsorganisationen ställer sig avvisande till en sådan tanke. Betydelsen av den omständigheten, att man i deras yttranden kan utläsa ett visst tvivel om förmågan hos det nya verk, som skulle överta denna kontroll, att i samma omfattning och med samma intresse som socialstyrelsen fullgöra detta värv, bör inte förringas.

Utskottet har också för sin del sagt, att det naturligtvis finnes rum för olika meningar i denna fråga. Jag har likväl inte kunnat komma ifrån, att man betydligt överdrivit de farhågor, som man här givit uttryck för. Det är ju likväl så, att riksförsäkringsanstalten redan nu utför ett visst mått av yrkesinspektion, och att därigenom dels förekommer ett visst dubbelarbete på detta område men också så att verket icke är främmande för ifrågavarande uppgift. Då det gällt att avlasta en del arbetsuppgifter från socialstyrelsen förefaller mig det mest naturliga vara att flytta över dessa ärenden till riksförsäkringsanstalten och på det sättet sammanföra yrkesinspektionen på ett ställe. Nu har särskilt arbetsgivareföreningen betonat, att det vore fara å färde, och man säger i remissyttrandet, att den föreslagna anordningen »kunde få till följd, att såväl arbetsgivare som arbetare bleve benägna att bedöma dess verksamhet ur mera kritiskt betonade synpunkter än dittills skett, vilket kunde bliva till förfång för arbetarskyddet i dess helhet». Man uttalar således ett visst mistroende emot riksförsäkringsanstalten i dess handhavande av ifrågavarande

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)
uppgift. Enligt min mening kan detta inte vara befogat. Det framhålles vidare i yttrandet från landsorganisationen, att den allmänna omsorgen om arbetarnas arbetstid och hygieniska förhållanden i arbetet o. s. v. skulle bli eftersatt. Jag måste ju säga, att jag inte hyser den farhågan, att riksförsäkringsanstalten kommer att eftersätta den sociala omvårdnaden om arbetarna, och jag har så mycket mindre anledning att förmoda det, som den regim vi nu ha i landet säkerligen inte kommer att tillåta något ämbetsverk att eftersätta någonting i det hänseendet.

Lägger man allt till ett har jag som sagt den uppfattningen, och däri är utskottet med undantag av en reservant enigt, att riksförsäkringsanstalten kan och bör övertaga denna uppgift. Det är ju egentligen endast på den punkten som en avvikande mening är antecknad. Jag vill emellertid i detta sammanhang säga, att jag tror, att det är en felsyn att, såsom det också framkommit i socialstyrelsens eget yttrande, säga, att om socialstyrelsen inte får behålla den omfattning, som den för närvarande har, av rent administrativ och förvaltande natur, skulle den förlora nödig kontakt med det levande livet och därmed såvitt jag förstår förlora möjligheten till översyn över det sociala arbetet i landet. Om man vill ha ett centralt ämbetsverk, och det tror jag vi vilja, som verkligen bevarar och kontinuerligt sammanför resultaten av det sociala arbetet i landet för att på grundvalen därav förvärva den sociala översynen i hela landet, är det alldeles nödvändigt att frigöra det från att utföra detaljarbete som icke oundgängligen hör verket till. Man har överhopat socialstyrelsen med så mycket administrativt arbete, att det övergår mänsklig förmåga att kunna, samtidigt med utförandet av allt detta arbete, bevara och utveckla den sociala översynen, och enligt min mening måste en ändring ske. Vi ha i utskottet givit uttryck för den ledande ställning på det sociala området, som socialstyrelsen intagit, och för vår uppfattning att denna ställning alltjämt bör hävdas, men vi hysa också den förvisningen, att förutsättningen därför är, att man inte belastar ämbetsverket med administrativt och förvaltande arbete i detaljspörsmål, som, på det sätt jag nyss angivit, i stället för att stärka denna ställning kommer att försvåra dess upprätthållande.

Det är på dessa grunder, herr talman, som vi inte kunnat biträda den uppfattning, som motionärerna gjort sig till tolk för rörande yrkesinspektionen och följaktligen då inte heller den reservation, som fogats till betänkandet.

Om herr Myrdals anförande behöver jag ju inte yttra mig. Han framlade sina sakkunniga synpunkter på socialstatistiken, men han slutade med att ge ett erkännande för den förståelse, varmed utskottet, utan att sitta inne med någon sådan sakkunskap som herr Myrdal kan göra anspråk på att äga, likväl trots sig ur lekmannasympunkt kunna vitsorda att det här är fråga om en uppgift, som icke bör och icke får eftersättas, och därmed torde vi vara ense i det avseendet.

Slutligen vill jag, herr talman, påpeka, att andra kammaren redan antagit utskottets förslag över hela linjen, och jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Vad först beträffar den principiella ståndpunkt, som kommit till uttryck i herr Domös reservation, skall jag här begränsa mig till att säga, att i den mån denna reservation bygger på vissa väckta motioner kan jag inte förstå annat än att man därvidlag rört sig rätt mycket i luften. Motionerna ge uppenbarligen vid handen, att kändedomen om den kungl. propositionen har varit bristfällig. Om motionärerna hade tillräckligt studerat och begrundat vad chefen för socialdepartementet anfört i

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

denna punkt, tror jag att man kunnat bespara sig besväret. Jag hänvisar till sidorna 49 och 51 i propositionen.

Jag begärde ordet med anledning av herr Myrdals uttalanden, som jag inte kan låta stå alldeles oemotsagda. Herr Myrdal talar med ett visst förakt om ytliga »kansliadministrativa synpunkter», som göra »ett löjeväckande intryck», och mot dessa synpunkter sätter han de praktiska synpunkterna. Jag tror nu, att kammaren skall ge mig rätt i att det inte är i främsta rummet Kungl. Maj:ts kanslis uppgift att reda upp den inre organisationen av socialstyrelsens statistiska arbete — det är väl socialstyrelsen närmast till att själv svara för — och jag instämmer till fullo med den ärade representanten för utskottet, som härvidlag framhöll, att socialstyrelsens mycket dryga, och jag kan tillägga även mycket dyra, utlåtande icke röjt något som helst intresse för att få en annan ordning till stånd. Vad den kansliadministrativa granskningen skulle tillgodose är väl ändå, herr Myrdal, att tillhandahålla arbetskraft för uppgifterna. Det är vad riksdagen och Kungl. Maj:t i första hand ha att sörja för; och hur dessa arbetskrafter skola disponeras blir väl socialstyrelsens uppgift att bestämma — d. v. s. jag skulle gärna vilja, att riksdagen så tillvida fick ett ord med i laget att jag tror, att det är önskvärt att i görligaste mån begränsa denna statistik. De som ha herr Myrdals levande intresse, äta ju statistik, men de, som skola betala eller åtminstone utanordna pengarna för denna statistik, känna noggsamt hur lätt även tusenkronorna smälta ihop, när man går att omsätta dem i siffror på ett papper.

När det gäller tillhandahållandet av arbetskrafterna, måste jag emellertid säga, att herr Myrdal inte med skäl kan göra någon anmärkning emot denna proposition. Om herr Myrdal vill gå till statsliggaren och undersöka hur statistiska centralbyrån, som ju dock omhänderhar statistiken på ett väsentligt vidare fält, är organiserad, finner herr Myrdal, att den har 56 ordinarie arbetskrafter. I socialstyrelsen ha vi för enbart statistik 30 ordinarie arbetskrafter och dessutom 18 icke ordinarie. Det är alltså något färre arbetskrafter, om vi se på det totala antalet i de båda institutionerna. Men går jag till de kvalificerade, ledande arbetskrafterna, vad finner jag då, herr Myrdal? Jo, i det föreliggande förslaget utrustas socialstyrelsens båda statistiska byråer med samma antal ledande personal som statistiska centralbyrån har till sitt förfogande. I statistiska centralbyrån finnas två byråchefer i lönegraden B 30 — förhållandet blir detsamma i socialstyrelsen — och två tjänstemän i B 26. Samma förhållande råder i socialstyrelsen. I statistiska centralbyrån finnas två i B 24 och i socialstyrelsen skall det likaledes bli två. I båda verken finnas vidare fyra tjänstemän i B 21. Alltså äro socialstyrelsens båda byråer utrustade med ledande, vetenskapligt utbildad personal i samma utsträckning som statistiska centralbyrån. Om man därför betraktar den föreliggande frågan ur den synpunkten, har herr Myrdal mycket litet underlag för sitt påstående att denna organisation gör ett löjeväckande intryck.

Sedan talade herr Myrdal om de dåliga befodringsutsikterna. Det är mycket beklagligt, men jag tvivlar på att ens herr Myrdal såsom samhällsreformator skulle kunna organisera om verken då och då bara för att skaffa förbättrad tillgång på ordinarie anställning. Vi få väl ändå utgå ifrån att behovet av arbetskrafter är det primära och att befodringsutsikterna sedan få komma i andra hand. Detta ligger i sakens natur och det gäller om de sociala verken överhuvud taget. Herr Sam Larsson kunde nog säga precis detsamma om riksförsäkringsanstalten, och om pensionsstyrelsen gäller detsamma som om socialstyrelsen. De ha allesammans tillskapats under detta århundrade, omkring 1910, och det ligger därför i sakens natur, att avgången genom pension

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

skall vara onormalt låg. Den i äldre verk normala omsättningen av tjänstemän är alltså uppskjuten, därför att det är samma generation, som bekläder befattningarna. Det förhållandet kommer att avhjälpas med tiden, då vi få normala befordringsförhållanden, men vi kunna inte under övergångsperioden tillskapa ordinarie tjänster endast för att personalen skall bli befordrad. Har det i äldre tider funnits anledning att överväga något sådant, har denna numera bortfallit, ty skillnaden mellan extraordinarie och ordinarie ur avlöningssynpunkt är ju, som herr Myrdal vet, endast ett par lönegrader, och alla ha nu tryggad anställning, pension, änkepension och ersättning vid sjukdom, vilket tidigare icke förekom.

Sedan vill jag säga, att jag tycker, att herr Myrdal här i kammaren har tagit rätt starka ord i sin mun, men går man till klämman i hans motion, vad är det då som skiljer herr Myrdal och Kungl. Maj:t? Jo, herr Myrdal vill göra en extraordinarie befattning i B 21 till ordinarie och en amanuens till aktuarie i lönegrad B 21. Det är hela den reella skillnaden mellan de praktiska och de ytliga kansliadministrativa synpunkternas krav. Jag lämnar här åsido några diskrepanser i fråga om biträdespersonalens placering i lönegrad, som uppenbarligen inte kunna ha avgörande inflytande på statistiken.

Men jag har i alla fall velat anföra detta därför att det är anledning för kammaren att göra vissa jämförelser mellan statistiska centralbyrån och den avdelning för socialstatistik, som föreslås inom socialstyrelsen. Jag tror inte, att det med fog kan klagas över att personalbeståndet är för ringa. Man har från Kungl. Maj:ts sida försökt att tillgodose de aktuella behoven av särskilda undersökningar, och jag tror också, att anslagsbeloppen för detta ändamål ha fixerats i överensstämmelse med socialstyrelsens egna önskningsar. Om det nu föreligger någon brist i det avseendet att man inte har revolutionerat själva området för statistiken och sättet för dess utarbetande, faller svaret för detta närmast och främst på socialstyrelsen själv, som — det har ju herr Hansén också vitsordat från utskottets sida — icke har på något sätt bidragit till att därutinnan åstadkomma någon reform.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Strömberg: Herr talman! Herr Björek tycktes vilja göra gällande, att motionerna tillkommit på grund av bristande kännedom om de saker, varom vi motionerat. Det är ju möjligt att så kan vara fallet, men jag vill dock gentemot detta påstående åberopa, att undertecknad i snart tjugufem år haft en befattning som givit mig anledning att rätt mycket syssla med hithörande ting, och jag tror väl inte heller att min medmotionär, Sigfrid Hansson, är så renons på förståelse i sociala frågor, att han skulle ha motionerat i ett ämne, som han inte förstår.

Nej, vi ha varit övertygade om och äro alltjämt att det finnes ganska motiverade betänkligheter emot den åtgärd, som Kungl. Maj:t här har föreslagit. Dessa betänkligheter kunna kanske övervinnas, och jag för min del har ingenting emot om det kommer att visa sig att de äro litet överdrivna, men det är dock betänkligheter, som uppbäras icke bara av socialstyrelsen utan också rätt allmänt inom yrkesinspektionen. Vi ha nämligen utgått ifrån att då yrkesinspektionens uppgifter äro i allt väsentligt socialt betonade, är det helt naturligt, att de växa samman med det ämbetsverk, som har till speciell uppgift att handlägga sociala frågor. Och jag ber att få säga herr Hansén, då han ville antyda att det var ett misstroende mot riks försäkringsanstalten och dess ledning, när vi motionärer motsatt oss denna överflyttning, att det inte har bottnat i någon som helst misstro emot riks försäkringsanstalten. Denna skö-

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

ter, såvitt jag känner, sina uppgifter på ett sådant sätt att det inte ger anledning till berättigat klander, men det finns en gammal god regel, som jag lärde mig redan såsom barn och som lyder så, att då var och en sin syssla sköter, då går det väl evad oss möter. Riksförsäkringsanstaltens uppgifter äro huvudsakligen av speciell natur och böra begränsas härtill. Vad vi ha varit rädda för har varit att man här icke skulle kunna få samma möjligheter för de vidgade uppgifter, som yrkesinspektionen under åren fått och som äro av mera social art än vad de tidigare varit. Det har ju tidigare varit så, att yrkesinspektionen nästan huvudsakligast ägnat sig åt olycksfallen och deras förebyggande. Då yrkesinspektionen har till uppgift att förebygga dessa olycksfall och det är riksförsäkringsanstalten, som skall reglera skadorna och lämna ersättning för olycksfallen, har det ansetts naturligt att man söker förena dessa uppgifter. Detta kan jag mycket väl förstå. Men man tycks inte tillräckligt vilja beakta, att yrkesinspektionens uppgifter år efter år ha vidgats och att man mer och mer lagt an på att söka avlägsna ohälsa och ohygieniska förhållanden från arbetsplatserna.

Det gäller således en verksamhet, som visserligen i den mån det gäller yrkessjukdomarna berör riksförsäkringsanstalten, men som dock går vida utöver dess nuvarande verksamhet. Vidare kan framhållas att yrkesinspektionen har till uppgift att övervaka efterlevnaden av en rad sociala lagar, som tillkommit: bagerilagen, minderårighetslagen, lagarna om arbetstidens begränsning o. s. v., och vi anse därför, att yrkesinspektionens uppgift blivit mer och mer socialt betonad samt att den således alltjämt borde höra under socialstyrelsen.

Jag kan inte riktigt förstå herr Hanséns resonemang, att socialstyrelsen nu blir så överhopad av arbete att det vore på tiden att avlägsna denna byrå från socialstyrelsen, därför att denna annars inte skulle få tillräcklig överblick över frågorna. Är detta verkligen den utveckling, som kan rekommenderas, när denna byrå organisatoriskt vuxit samman med socialstyrelsen allt ifrån detta ämbetsverks tillkomst? Då är det väl riktigare att låta bli att överhopa detta ämbetsverk med andra, nya uppgifter utan i stället ordna med dylika uppgifter på annat sätt och behålla inom ämbetsverket vad som är naturligt sammanväxt därmed. Jag kan således inte se att herr Hanséns resonemang är vidare hållbart.

Vi ha också i motionen uttalat betänkligheter emot förslaget att yrkesinspektionen skall komma under riksförsäkringsanstalten ur den synpunkten, att vi befara, att yrkesinspektörerna i sitt framträdande under dessa förhållanden icke kunna intaga den opartiska ställning, som är önskvärd. Man kan tänka sig två stora företag, som äro belägna nära varandra. Det ena har sin försäkring hos riksförsäkringsanstalten och det andra har sin i ett ömsesidigt försäkringsbolag. Det är klart att den misstanken ganska lätt kan växa upp, att yrkesinspektörerna i sin tjänstutövning icke gå fullt opartiskt tillväga, och däri anse vi att det kan ligga ett irritationsmoment, som kan framskapa icke önskvärda resultat.

Ja, dessa synpunkter ha som sagt i allt väsentligt väglett mig och min medmotionär då vi framfört till riksdagen de betänkligheter, som vi ha hyst. Nu har statsutskottet, d. v. s. statsutskottets allt övervägande majoritet, icke tillskrivit dessa synpunkter något större värde, och jag förstår ju att även denna kammare kommer att följa Kungl. Maj:ts linje. Under sådana omständigheter kan jag inte annat än uttala den förhoppningen, att det skall visa sig, att motionärernas farhågor äro överdrivna och att det skall bli riksförsäkringsanstalten möjligt, med den kunniga och socialt betonade ledning, som den för närvarande har, att visa att våra farhågor varit överdrivna. Jag anser dem dock

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)
alltjämt så pass starka, att jag, herr talman, inte kan uraktlåta att yrka bifall till vår motion, som innebär avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Då undertecknad skulle gå att överväga frågan om socialstyrelsens omorganisation, var det ett övervägande som för min del började redan första gången jag var socialminister, ehuru jag icke medhann att taga upp ämnet då, och sedermera också fick dröja med hänsyn till olika besparingskommittéers och andra dylika kommittéers arbeten med statens olika förvaltningsorganisationer.

Vad jag då först och främst fann, var att socialstyrelsen har en slags inneboende tendens att växa ut åt olika håll, av det skälet att när staten tillskapar nya områden för sin verksamhet, för vilka det inte finns något mera självklart ämbetsverk eller för vilka man inte är beredd att föreslå något självständigt ämbetsverk, ligger det i sakens natur, att vederbörande arbetsuppgifter skickas på socialstyrelsen. I och för sig vore det en naturlig anordning att såväl yrkesinspektionen som sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen med de därmed närmast sammanhängande tingen vore var för sig självständiga verk. Denna väg har man icke velat gå, och det finns mycket goda skäl för att icke gå den vägen, och det är inte alls som ett slags förord för en sådan anordning som jag nämner det utan det är bara för att påpeka, att en med själva tiden sammanhängande tendens leder till att vi få en ytterst månghövdad socialstyrelse. Då sade jag mig att denna utveckling slutligen måste leda till att åtminstone den centrala ledningen av verket blir efter hand nästan omöjliggjord, i den mån man begär att denna centrala ledning skall mer eller mindre passa alla de olika arbetsuppgifterna och alla de olika ärendena.

Hur skulle man nu bära sig åt om man vore rädd för en utveckling till en allt för stor och oöverskådlig organisation? Jag talar inte om oöverskådlighet på det sociala fältet utan om organisationen. Ja, då gällde det att undersöka om det fanns någon del av socialstyrelsen som kunde avskäras ifrån denna utan skada för något legitimt intresse. Om sjukförsäkringsbyråns avskärning och överflyttande till pensionsstyrelsen har det inte rätt särdeles delade meningar utom så till vida att socialstyrelsens egen majoritet — inte samtliga ledamöter — ha motsatt sig detta.

Vad frågan om yrkesinspektionen beträffar har det emellertid där från första stund rätt delade meningar. Man har sagt, att yrkesinspektionen var en central del av hela socialstyrelsens själ och kropp, höll jag på att säga, och att man skulle gå till ett slags stympning av socialstyrelsen, om man avskilde den. Det föres nu många resonemang på denna punkt, och motionärerna ha presterat det s. k. sociala resonemanget. Vilken uppgift har yrkesinspektionen? Jo, den har till uppgift att övervaka att vissa av Kungl. Maj:it och riksdag stiftade lagar jämte tillämpningsförfordningar skola komma att tillämpas. Med den motivering, som här anföres för att socialstyrelsen nödvändigt skall ha yrkesinspektionen med hänsyn till yrkesinspektrisen, sjöfartsinspektionen och skogshärbärgesinspektionen — det är egentligen endast dessa tre, som kunna anföras ur personalsynpunkt — skulle jag, med åberopande av vad herr Strömberg sade om den nya lagstiftningen, nämligen lagarna om arbetstiden på olika områden, vilja säga, att det ju vore fullständigt uteslutet, att icke dessa skulle ligga i socialstyrelsen, eftersom yrkesinspektionen, som tillhör socialstyrelsen och där anses vara oumbärlig, har att övervaka, att dessa lagar efterlevas. Det brister alltså redan där i det logiska resonemanget, då det finns områden, där yrkesinspektionen har en

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

annan faktisk chefsmyndighet i fråga om tillämpningen av gällande lagstiftning.

Hur är yrkesinspektionen uppbyggd? Jo, den är från begynnelsen uppbyggd på det sättet att den skall undersöka huruvida vederbörande industri-företag hava vidtagit skyddsåtgärder, som kunna förebygga olycksfall i arbete. Det är mycket karaktéristiskt att det ingår i föreskrifterna för yrkesinspektörerna, att förutsättningen för deras anställning är att de skola ha högre teknisk utbildning; de skola vara ingenjörer, de skola, om jag inte minns fel, till och med vara högskoleingenjörer för att kunna bli godkända som yrkesinspektörer, med undantag för de tre, som jag nyss nämnde. Här har alltså tyngdpunkten i arbetet legat.

Sedan finns det enligt min mening vissa lagar, vilkas övervakande hör närmare till socialstyrelsen än till riksförsäkringsanstalten, t. ex. lagarna om minderårigas användande i arbete och om kvinnors nattarbete. Det är även någon annan uppgift, som finns angiven i propositionen, men som jag kanske inte här behöver inlåta mig på. Det gäller emellertid alltid övervakning. Mena nu kritikerna av Kungl. Maj:ts proposition att ämbetsmännen inom yrkesinspektionen skulle på något sätt åsidosätta, skärpa eller försvaga utövandet av sin ämbetsplikt därför att yrkesinspektionen får som chefsmyndighet riksförsäkringsanstalten i stället för socialstyrelsen? Det är väl ändå en ganska orimlig tanke. Skulle yrkesinspektörerna förändra sin övervakning av lagarna därför att yrkesinspektionen inte längre skulle höra till socialstyrelsen? Det kan jag för min del inte förstå.

Det finns emellertid en annan uppgift, som tillkommer socialstyrelsen, nämligen närmast den initiativtagande uppgiften på alla dessa olika områden. Därvidlag kan det naturligtvis alltid sägas att när det skall tagas sådana initiativ eller avgivas utlåtande över initiativ från annat håll beträffande t. ex. minderårigas arbete, minimiålder eller kvinnors arbete på olika områden o. s. v., skulle det vara nyttigt för socialstyrelsen att ha yrkesinspektionens erfarenhet till sitt förfogande.

Nu får jag säga, att jag skulle önska, att socialstyrelsen vore ett ganska kraftfullt initiativtagande verk, men vi veta ju ungefär hur det går till i detta land, när det skall göras någon reform eller dylikt. I regel blir det någon av Kungl. Maj:ts tillsatt utredning. Ibland få ämbetsverken dessa utredningsuppgifter, men i stort sett blir det utredningskommittéer av olika slag, som få göra utredningarna. De komma med sina förslag. Vad händer då med förslagen? Jo, förslagen remitteras ut till olika myndigheter och självfallet i mycket stor utsträckning till socialstyrelsen. Utlåtandena få sin betydelse icke därav att det är socialstyrelsen eller riksförsäkringsanstalten eller medicinalstyrelsen, som avgivit dem, utan av det sakliga innehållet i dessamma, och jag måste säga, att jag på den punkten inte kan förstå att socialstyrelsen, för att den skall kunna ge tillräcklig tyngd åt sina utlåtanden, nödvändigtvis skulle behöva ha tillgång till den ganska ringa specialerfarenhet om verkningarna av vissa reformförslag, som yrkesinspektörerna enligt sakens natur besitta.

Jag kommer då till frågan om yrkesinspektörernas opartiskhet. Herr Strömberg sade, att det kunde uppstå misstänksamhet från något företagarehåll. Om jag då ställer den frågan till honom: Varpå skulle denna misstänksamhet grundas? så undrar jag, om han inte blir svaret skyldig. Vi antaga, att det finns två likadana företag, det ena försäkrat i riksförsäkringsanstalten, det andra i ett enskilt bolag. Så kommer yrkesinspektören. Menar man, att han skulle i första rummet besöka det företag, som är försäkrat i riksförsäkringsanstalten, och alltså inte bry sig om det andra? Skulle detta vara ett uttryck

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

för partiskhet? Jag tar för givet, att yrkesinspektörerna måste lägga sitt arbete så, att de med vissa mellanrum besöka företagare efter företagare, så långt deras tid medger; det ingår ju i deras uppgifter. Att de särskilt skulle utvälja riks-försäkringsanstaltens försäkringstagare, kan väl inte antagas. Nu vet jag inte heller, vilket som är bäst, om de skulle vara opartiska, att besöka dem som äro försäkrade i de ömsesidiga bolagen eller dem som försäkrat hos riks-försäkringsanstalten. Kanhända de som bli mest besökta tycka att det är otrevligt. Det kan också hända, om man ser på en annan sak, att de som få förelägganden att göra ändringar tycka att det är obehagligt och anse sig partiskt behandlade. Jag har aldrig kunnat göra klart för mig, vari denna partiskhet eller bristande opartiskhet egentligen skulle bestå. Om en person får ett föreläggande från riks-försäkringsanstalten, att han skall vidtaga vissa anordningar, och detta möjligen kan leda till minskad olycksfallsrisk och sänkta premier, men förändringarna äro förenade med ganska väsentliga engångskostnader, tror jag att somliga arbetsgivare, det gör detsamma var de äro försäkrade, skulle föredraga engångskostnaderna, under det andra skulle föredraga att betala en något högre premie under en del år. Alltjämt står frågan olöst: Vari skulle egentligen partiskheten eller den bristande opartiskheten bestå? Jag har förgäves grubblat över denna glosa, som spelat så stor roll i diskussionen i denna fråga. Jag har verkligen svårt att föreställa mig, att något sådant som partiskhet skulle komma i fråga.

Vad det sociala spörsmålet beträffar, har ju arbetshygien och socialhygien en bestämd uppgift, nämligen helt enkelt att bevara de människor, som arbeta på vissa arbetsområden, vid hälsa. Uppgiften är ju dels skyddet mot olycksfall och dels den mera allmänt sociala uppgiften att bevara arbetarna vid hälsa. Man vill t. ex. inte, att minderåriga skola börja arbeta för tidigt; man är rädd för att detta skulle skada dem fysiskt. Man vill inte heller att kvinnor skola ha nattarbete, därför att man betraktar det som fysiskt skadligt. Man vill ha ren och frisk luft, ventilationsanordningar och en mängd olika ting, därför att man anser, att de bidra till att arbetskraften bevaras bättre och människorna inte i onödan bli sjuka, dåliga och förstörda. Nu ha vi också genomfört och hålla på att utbygga en lagstiftning om yrkessjukdomar, och när herr Strömberg medger, att det finns ett samband mellan riks-försäkringsanstalten och yrkesinspektionen därigenom att båda ha till syfte att ordna med olycksfallen i landet, så gäller detta precis lika mycket om yrkesinspektionens andra uppgift, sedan lagstiftningen om yrkessjukdomar tillkommit, därför att allt vad yrkesinspektionen gör på detta område har till ändamål att begränsa yrkessjukdomarna och deras utbredning i landet. — Jag använder nu ordet yrkessjukdom i den mycket vidsträckt och allmänna betydelsen, att det innebär de onödiga sjukdomar, som uppkomma på grund av att man arbetar under dåliga förhållanden. — Jag kan således för min del icke erkänna, att det finns något annat än känslomässiga motiv för hela detta resonemang om att riks-försäkringsanstalten i detta avseende icke precis lika bra som socialstyrelsen skall kunna fylla uppgiften som chefsmyndighet för yrkesinspektionen.

Jag har blivit litet utförlig på denna punkt, därför att den är den stora stridsfrågan, och jag är naturligtvis mycket glad över att motionärerna icke lyckats övertyga mer än en ledamot av statsutskottet, åtminstone bland dem som stå under betänkandet, nämligen herr Domö, om att det andra resonemang har sådan styrka, att man bör föredraga denna jätteorganisation, som yrkesinspektionens bevarande inom socialstyrelsen innebär, trots att alla måste förstå, att arbetsuppgifterna inom ett centralt ämbetsverk, om de icke skola bli lidande på det, icke få bli för många, eller — vilket kanske inte heller är

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

så nyttigt — att varje byrå blir en till den grad självständig enhet, att den centrala ledningen i ämbetsverket faktiskt går förlorad. Jag har med all respekt för de nuvarande tjänstemännen inte tänkt mig, att vi skola inrätta det centrala ämbetsverket så, att man inom verkets ram får fyra eller fem särskilda mindre verk, men den risken finns enligt min uppfattning, om man inte försöker begränsa storleken och omfattningen. När nu därtill kommer, vilket inte var klart, då propositionen om socialstyrelsen skrevs, att hela främlingskontrollen skall flyttas över till socialstyrelsen, stärker ju detta min argumentation, eftersom det på en annan punkt högst väsentligt ökar socialstyrelsens och icke minst generaldirektörens för styrelsen arbete.

Ja, jag skulle kanske kunna nöja mig med att yttra detta om denna speciella tvistefråga. Jag tror för min del, att jag med lugnt samvete kan rekommendera första kammaren att bifalla utskottets förslag; det är efter min övertygelse till nytta.

Sedan vill jag fästa uppmärksamheten på att frågan om en effektivisering har ingenting med omorganisationen att göra. Själva effektiviseringen av yrkesinspektionen kommer med all säkerhet att bli av precis samma beskaffenhet, vare sig byrån ligger på det ena stället inom den centrala förvaltningen eller på det andra. Men jag kan gott säga, att jag tror ju för min del, att sedan vi, som vi hoppas, inom några år fått ett effektivt arbetande socialhygieniskt institut och på ett helt annat sätt än nu fått arbetshygienien i centrum för yrkesinspektionens lokala arbete, kommer hela denna verksamhet att utveckla sig så, att man skapar ett särskilt verk för dessa bägge uppgifter. Jag är ganska säker på att detta måste bli resultatet av den kommande utvecklingen, ty annars kommer detta arbete att upptaga en allt för stor del av ett annat verk.

Sedan skall jag tillåta mig att yttra några ord med hänsyn till den diskussion, som förekommit om socialstatistiken. Jag har ju den uppfattningen om statistik och kanske framför allt socialstatistik, att den skall vara, om uttrycket tillåtes, *levande*. Jag tror att många personer, som ha arbetat med olika uppgifter i vårt samhälle, ha funnit, att tillgänglig statistik ofta är föga användbar för de ändamål, som man vill använda den till, och det är antagligen detta, som i viss mån bragt statistiken i vanrykte. Man finner ofta, att när man behöver en uppgift för att stödja en åsikt, som man har, med statistiskt material eller kontrollera en åsikt, så kan man inte hitta den. Det är därför enligt min bestämda uppfattning av mycket stor betydelse, att man underkastar vår nuvarande socialstatistik en ganska grundlig genomsyn. Detta är emellertid en sak — där har statssekreterare Björck rätt — som icke kan ha med frågan om verkets stat att göra. Vi kunna icke bara för att vi vilja ha en sådan eftersyn, eventuellt ett nyskapande arbete utfört på detta område, förse socialstyrelsen med en skara tjänstemän, som antingen måste göra andra överflödiga eller också själva vara överflödiga för det faktiska arbete på det socialstatistiska området, som behöver göras. Jag menar, att hur angelägen man än är att få ting, som man icke tycker äro alldeles riktiga, tillrättalagda, kan man icke bygga ut ämbetsverk från de utgångspunkterna, utan då måste man söka använda sig av andra metoder. Jag är också glad över att utskottet på denna punkt givit ett visst stöd åt tankar, som jag vågar säga, att jag under ganska många år haft, nämligen att det finns någonting att se efter även i fråga om vår allmänna socialstatistik.

Herr talman! Jag hoppas att första kammaren skall i likhet med andra kammaren bifalla utskottets förslag. Jag vill inte underlåta att meddela, att herr Domös reservation, som ju hade vissa förkämpar även i andra kammaren, vid uppresningen efter vad jag tror samlade endast ett tjugutal röster, och jag

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)
anser inte, att den har den inneboende sakliga styrka, som gör att den bör föranleda ett annat beslut i denna kammare.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Den fråga, vi nu diskutera, var föremål för en mycket livlig debatt inom statsutskottet, där de olika skälen vägdes mot varandra. Då jag icke kunde ansluta mig till den reservation, som avgavs av herr Domö, skall jag be att med några ord få motivera mitt ställningstagande.

Jag finner det vara tydligt ådagalagt, att socialstyrelsens arbetsbörda är för stor och att en avlastning måste äga rum liksom också att denna avlastning måste ske så fort som möjligt. På grund av socialvårdens utveckling och utökning kommer socialstyrelsen i alla fall att på andra områden få en allt mer ökad verksamhet. Då gäller det att fråga sig, på vilket område avlastningen skall äga rum, och jag har därvidlag funnit, att den sakkunnige, som berett detta ärende, i sitt betänkande förebragt ganska vägande skäl, när han föreslagit, att just arbetarskyddsärendena skulle överflyttas till riks försäkringsanstalten. Han säger till stöd för detta förslag, att dessa ärendens säregna natur medfört, att arbetarskyddsbyrån endast i mindre grad varit föremål för ledning från styrelsens centrala krafter, ävensom att samarbetet mellan denna byrå och övriga byråer inom styrelsen varit obetydligt och att därför hänsynen till detta samarbete icke behövde utgöra hinder för byråns skiljande från styrelsen. Vidare påpekar han som det främsta motivet det sammanhang som råder mellan arbetarskyddet å ena sidan och riks försäkringsanstaltens verksamhet å den andra.

Man kan ju inte göra gällande, att det inte skulle bli tillräcklig sakkunskap inom det nya verket — riks försäkringsanstalten. Då ju hela byrån skulle överflyttas och hela dess personal, från och med byråchefen och allt igenom, följa med, skulle ju samma sakkunskap, som nu finns, föras över till det nya verket. Vad som skulle bli nytt, är ju den centrala ledningen, men då den sakkunnige säger, att byrån inom socialstyrelsen endast i mycket ringa grad varit föremål för ledning av socialstyrelsens centrala krafter, och det nämnes, att samarbetet mellan denna byrå och övriga byråer inom socialstyrelsen varit obetydligt, har jag icke kunnat gå emot det förslag, Kungl. Maj:t här framlagt. Snarast torde det vara en fördel att dessa ärenden överföras till ett verk där det är möjligt för den centrala ledningen kunna följa även denna gren av verksamheten. Det är visserligen sant, att denna överflyttning i åtskilliga av givna yttranden avstyrkts, men det är lika visst, att förslaget i flera vägande utlåtanden tillstyrkts, och när jag läst dessa yttranden och de skäl, som anförts för och emot, och inom statsutskottet hört dessa skäl, måste jag säga, som statskontoret efter att ha vägt de olika skälen säger, att de skäl som tala för ett överflyttande till riks försäkringsanstalten väga tyngre än de som peka i motsatt riktning.

Det är denna avvägning, som gör att jag, herr talman, kommer att biträda utskottets hemställan.

Herr Domö: Herr talman! Man kunde lätt av herr Hanséns yttrande få det intrycket, att bakom strävandet att förhindra arbetarskyddsärendenas förläggning till riks försäkringsanstalten skulle finnas en viss misstänksamhet mot riks försäkringsanstalten och dess ledning. Jag ber att i detta sammanhang få säga, att ingenting torde vara mera främmande för dem som nu rikta sig mot denna förflyttning än någon sådan misstro mot anstalten och dess ledning för bristande förmåga eller beträffande ledningen mot dess goda vilja att handhava den nya uppgiften. Jag tror tvärtom, att det framför allt är

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

förtroendet till riks försäkringsanstaltens nuvarande ledning, som har gjort att många ställt sig villiga till förflyttningen. Personligen har jag också fullt förtroende till chefen för riks försäkringsanstalten, vilken helt säkert skulle söka åstadkomma en gynnsam inriktning av arbetet på här berörda område, därest arbetarskyddsbyrån skulle förläggas till riks försäkringsanstalten, men det är en sak; en annan sak är vägandet av skälen för och emot byråns förläggning dit.

Herr statsrådet sade bland annat, att det var bara känsloskäl, som talade emot en överflyttning till riks försäkringsanstalten. Ja, det beror ju så mycket på hur man ser arbetarskyddsärendenas betydelse i det sociala arbetet. Menar man, att dessa ärenden skola i huvudsak inskränkas till skydd genom tekniska inspektörer, då talar mycket för en sådan förflyttning, som här är ifrågasatt, men är det så, som jag fattat det, att man vill undan för undan utvidga arbetarskyddet att även gälla andra saker, då borde man sannerligen något betänka sig, innan man bryter sönder den enhet, som nu bildas inom socialstyrelsen för de sociala arbetarärendena. Jag tänker bland annat på den utveckling, som det sociala skyddsarbetet på detta område fått internationellt. Vore det inte bättre, att detta arbete här vore samlat på ett ställe, när vi skola delta i det internationella samarbetet? Det finns dock en intim förbindelse emellan socialstyrelsens övriga arbetsområden och denna arbetarskyddsbyrå, och man får inte bortse ifrån, att denna kanske tillfälliga överflyttning vållar en oreda på detta område, som i framtiden kan bli ganska besvärlig att rätta till. Det är dessa synpunkter, som ha dikterat mitt handlande. Jag har sökt penetrera detta ärende så noggrant som möjligt, och jag har, herr talman, icke kunnat komma till någon annan uppfattning än den jag givit uttryck för.

Nu säger man, att en avlastning av socialstyrelsens arbete måste ske. Ja, men jag ifrågasätter, om det kan vara riktigt att göra den just på detta sätt. Det beror ganska mycket på hur den göres, och här ifrågasättes ju också från annat håll, om just förläggningen till riks försäkringsanstalten är den enda riktiga, därest en överflyttning av arbetarskyddsbyrån skall ske.

Jag förstår mycket väl, att jag sannolikt förgäves talar emot förflyttning, men jag har inte velat underlåta att giva uttryck åt den mycket bestämda uppfattning, jag fått vid sysslandet med denna fråga i utskottet.

Herr Myrdal: Herr talman! Det kanske må vara mig tillåtet att påpeka i förbigående — bland annat för att förebygga ytterligare missförstånd — att herr Björck systematiskt byggde upp hela sitt anförande på en missuppfattning. Jag har aldrig sagt, att jag finner de kansliadministrativa synpunkterna i och för sig löjväckande. Tvärtom äro de naturligtvis nödvändiga, och de kunna vara intelligenta. Min inställning bör ju herr Björck känna till från det samarbete, vi en längre tid haft i olika utredningsfrågor. Vad jag där emot eventuellt skulle vara benägen att finna löjväckande, det är, om man bygger upp en organisation och därvid bara beaktar vad jag kallat kansliadministrativa synpunkter — och som jag exemplifierade med frågan om det skall vara en eller två byråer, i socialstyrelsens socialstatistiska avdelning — men försummar de reala synpunkter, som dock böra utöva det bestämmande inflytandet: vad det hela skall tjäna till. Herr Björck hade tydligen samma uppfattning, då han gentemot mig hävdade, att man inte skall förebrå Kungl. Maj:t för att dessa reala synpunkter icke blivit beaktade, men menade, att det ankomme på socialstyrelsen själv att se till att de bli beaktade. Jag har nu inte särskilt gått i härnad mot Kungl. Maj:t; jag har haft ett rent sakligt intresse av att framhålla för riksdagen, måhända även för Kungl. Maj:ts kansli, vissa synpunkter, som jag tror äro av vikt. Jag hade desto mindre

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

anledning att härvidlag ge mig in på någon skuldfördelning mellan Kungl. Maj:t och socialstyrelsen, eftersom socialstyrelsen är ett Kungl. Maj:t underställt verk och man i socialdepartementet torde ha kunnat få dessa reala synpunkter framförda från socialstyrelsen, om man skulle vara intresserad därav. Om jag inte är illa underrättad, har också socialstyrelsen — låt vara på ett alltför kraftlöst sätt — under årens gång oavbrutet sökt göra gällande, att den behöve mera arbetskrafter för att på ett tillfredsställande sätt kunna fylla sina arbetsuppgifter. Jag skall emellertid inte gå vidare in på saken nu.

Om jag inte hörde fel, så tror jag herr Björck, då herr Björck gav vissa siffror för att karakterisera socialstyrelsens ställning i fråga om ordinarie personal i jämförelse med statistiska centralbyrån, gjorde sig skyldig till ett missförstånd i så måtto, att han inte medräknade det tjugutal tillfälligt anställda, som finnas på femte byrån. Det finnes sådan personal även på fjärde byrån. Men allt detta är småsaker. Det är överhuvud taget en ganska vanskelig sak att söka få en uppfattning om behovet av arbetskraft i socialstyrelsen på ett så formalistiskt sätt som genom en jämförelse med statistiska centralbyrån. En sådan jämförelse är först och främst vanskelig, därför att socialstyrelsens statistik är mycket mera realstatistik, i fråga om vilken man, såsom också statsrådet framhävde, måste ställa mycket större krav på att statistiken skall vara levande och där det redan av detta skäl behövs mycket mer överordnad personal för undersökningarnas planläggning. För det andra är jag för min del ingalunda övertygad om — för att tala mycket milt — att centralbyrån har tillräckliga arbetskrafter för att sköta sin statistik på ett tillfredsställande sätt. Om jag bara tänker på den del av statistiska centralbyråns verksamhet, som nu närmast är av intresse, alltså dess barnavårds- och fattigvårdsstatistik, vill jag göra gällande, att den statistiken är undermålig. Den är inte tillräcklig för att vi skola kunna planlägga vår understödspolitik på det enhetliga, rationella sätt, som vi önska. Och dock har centralbyrån vid denna statistiks utförande haft en arbetskraft mera, än man avsett att ge socialstyrelsen för att göra samma statistik.

Överhuvud taget är det naturligtvis riktigt, som herr Björck säger, att man inte skall tillsätta platser bara för att få behov av arbetskraft, som annars inte kan befordras. Något sådant har jag heller aldrig ifrågasatt. Jag har visserligen konstaterat, att befordringsmöjligheterna sedan länge stoppats upp i socialstyrelsen på ett ganska kusligt sätt. Detta beror, herr Björck, inte bara på att styrelsen vid en viss tidpunkt byggts upp och byggts ut och då rekryterats med unga människor, som nu börja bli gamla, utan det beror framför allt på att styrelsen genom särskilda besparingsaktioner inskränkts. Det beror vidare på att man håller det stora flertalet — 70 eller 80 procent — av tjänstemännen utanför de ordinaries led. Vad jag velat framhålla, har varit, att på grund av denna personalpolitik ha befordringsutsikterna för de unga tjänstemännen varit dåliga, så dåliga att faran nu gäller tjänstemannakårens kvalitativa standard. Detta skulle likväl i och för sig inte ha varit så betydelsefullt för mig, såvida jag inte samtidigt kunnat konstatera, att styrelsen icke har på ett någorlunda tillfredsställande sätt kunnat fylla de statistiska utredningsuppgifter, den har att fylla.

Jag kan peka på hur bostadsstatistiken lämnats att så småningom förfalla ända till bottenpunkten — 1928 års hyresräkning —, att levnadskostnadsstatistikens utveckling haft ett liknande förlopp, och jag kunde peka på hur gren efter gren av styrelsens statistiska arbete blivit sämre. Det finns här ett sammanhang: i den mån man sparar på utgifterna, på personalen för statistiken, har statistiken pressats ned till slentrianstatistik. Statistikern måste nämligen vara intresserad av att åtminstone behålla de genomgående serierna för att

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

kunna få en historisk överblick. Slentrianstatistiken är den billiga statistiken; dithän driver man statistiken, om man oförsiktigt pressar den i besparingssyfte. Då framstår för den praktiske administratören och politikern — för herr Björck och hans kolleger — denna statistik såsom ointressant men ändå rätt kostsam. Här ha vi alltså ett kumulativt förlopp.

Vidare drives statistikern att fördröja undersökningarnas färdigställande, trots att på längre sikt därigenom ingalunda någon besparing ernås. För mig har det framstått som om socialstyrelsen befunde sig i samma ställning som en bankrutterande byggmästare, som oavbrutet måste skaffa sig nya entreprenader för att finansiera slutförandet av för länge sedan påbörjade men oavslutade arbeten.

Statsrådet och chefen för socialdepartementet har mycket klart framhållit den principiella synpunkt, som man skall lägga på socialstatistiken, nämligen att den skall *hållas levande* och att den oavbrutet skall anpassas efter det praktiska livets fordringar. Det gör inte den statistik, som i så hög grad som socialstyrelsens statistik pressats ner till slentrianstatistikens nivå.

Herr talman! Jag anser att socialstyrelsen med den personaluppsättning, den nu kommer att få, icke på ett ur praktiska synpunkter fullt tillfredsställande sätt kan sköta denna statistik som den skall sköta. Jag måste alltså mena, att styrelsen inom denna personalram än mindre kan föra statistiken upp till den nivå, som är ganska nödvändig med hänsyn till riktningen av vår sociala och ekonomiska politikens utveckling. Det är alldeles riktigt, som herr Björck sade i avslutningen av sitt anförande, att det icke fanns mycket som skilde mina krav från Kungl. Maj:ts inställning. Kungl. Maj:t vill ju taga upp dessa frågor till utredning. Det har heller aldrig varit min avsikt att påstå, att en sådan meningsskiljaktighet skulle bestå. Jag har bara ansett det vara min plikt att i detta sammanhang framhålla vikten av att så snart som möjligt en förbättring av organisationen av den sociala statistiken kommer till stånd, och jag har därvid uttryckt den uppfattningen, som jag tror är ganska välgrundad, att detta kommer att kräva en större personal och att man redan ur personalsynpunkt bör av försiktighet handla skyndsamt för att icke mista mer än nödvändigt av det unga friska blodet i socialstyrelsen.

Herr **Hansén**: Herr talman! Jag skall bara med ett par ord be att få klargöra vad jag nyss anförde i anledning av herr Strömbergs yttrande. Han tycktes förmena att jag skulle ha velat fränkänna motionärerna insikt i sociala frågor. Detta vare mig fjärran. Vad jag yttrade ledde fram till ett fastslående av att vi på grund av det anförda kommo till det slutet, att vi icke kunde biträda motionärernas yrkande på ifrågavarande punkt, nämligen i fråga om yrkesinspektionen. Jag vände mig i mitt försvar för utskottet mot de inkomna yttrandena, och i så måtto var det ett bemötande av motionärerna, ty deras motioner bygga ju i sin tur praktiskt taget uteslutande på dessa yttranden.

Den ärade talaren yttrade vidare, att det väl icke var så riktigt att påstå, att man ville avlyfta arbetsbördan från socialstyrelsen för att möjliggöra en bättre översyn över det sociala arbetet i landet, då man samtidigt till socialstyrelsen överflyttade arbetsuppgifter, vilka voro, om jag förstod honom rätt, mer eller mindre främmande för socialstyrelsen. Jag för min del anser, ehuru väl jag medger att därvidlag meningarna kunna vara delade, att fattigvårdsbyrån har ett mycket naturligt samband med socialstyrelsen och att därför en överflyttning av fattigvårdsbyrån är synnerligen lämplig. Och jag stärkes i denna min uppfattning av det faktum, att socialstyrelsen själv som bekant ingenting haft att invända däremot.

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

Vad så beträffar främlingskontrollen råder det för närvarande en tudelning av arbetsuppgifterna mellan socialstyrelsen och polisbyrån i Stockholm. Därvidlag har man, i analogi med vad jag strax kommer till beträffande yrkesinspektionen, och som jag också påminde om i mitt första anförande, velat sammanföra allt arbete på detta område till ett ställe, alltså socialstyrelsen. Utskottet har haft ett starkt inryck av, bland annat då det behandlat frågan om lönegradsplaceringen, att det är allt annat än rationellt ur ekonomisk synpunkt att ha en byrå, där Stockholms stad bestämmer lönerna, men där staten får bestrida samtliga kostnader, vilket har vissa konsekvenser med sig nu när befattningshavarna skola flyttas in i det statliga lönesystemet.

Men dessutom, och det är naturligen det viktigaste, ha vi funnit, att arbetet såsom sådant bör sammanföras till ett ställe. Det är samma tankegång, synes det mig, som går igen då det gäller yrkesinspektionen. Det har faktiskt utvecklats sig därhän, att riksförsäkringsanstalten icke kunnat undgå att i egen regi ha ett visst mått av yrkesinspektion, och det håller faktiskt på att växa upp en dubbelverksamhet på detta område, som enligt min mening är onödig, och där man har allt att vinna på att sammanföra verksamheten på ett ställe.

Så förklarade slutligen herr Domö, att han ur mitt anförande möjligen kunnat utläsa, att jag skulle ha antytt, att hans ståndpunkt dikterats av misstro gentemot riksförsäkringsanstalten och dess nuvarande chef. Nej, det är visst icke fallet! Även där byggde jag mitt anförande på inkomna yttranden, och det föranleder mig, för att rehabilitera mig inför min ärade vän herr Domö, att nu läsa upp vad jag riktade mig emot. Arbetsgivareföreningen yttrar nämligen enligt referatet i den kungl. propositionen bland annat: »Man kan nämligen icke bortse från det förhållandet, att ett stort antal arbetsgivare hade sina arbetare försäkrade i ömsesidiga bolag, vilka intoge en konkurrensställning gentemot riksförsäkringsanstalten. En överflyttning av yrkesinspektionen på anstalten kunde under sådana förhållanden icke undgå att äventyra inspektionens anseende för opartiskhet och ge uppslag till en av misstro eller misstänksamhet präglad inställning till dess verksamhet. Här mötte icke blott den av den sakkunnige nämnda möjligheten, att yrkesinspektionen skulle kunna frestas att förfara strängare mot företagare med försäkring i enskilt bolag än mot riksförsäkringsanstaltens försäkringstagare; även ett direkt motsatt förfarande vore tänkbart och skulle kunna tolkas som ett utslag av partisk inställning, syftande till att i riksförsäkringsanstaltens intresse låta inspektionsarbetet hos anstaltens försäkringstagare komma i första hand.»

Jag skall icke fortsätta citatet längre. Det var detta uttalande, som jag finner rätt anmärkningsvärt och som jag ville påtala. Som jag redan i mitt första anförande yttrade, finns det ingen rimlig grund till att skriva på sådant sätt. Det är ju också så, som herr statsrådet påpekade, att yrkesinspektionens nuvarande tjänstemän komma att flyttas över till riksförsäkringsanstalten, och den omständigheten att dessa tjänstemän få en annan chefsmyndighet kan ju icke förändra deras sätt att handha sina ämbeten eller förändra deras opartiskhet i uppträdet utåt.

Jag har därmed förklarat de missförstånd, som uppstått, och betonar ännu en gång att jag naturligtvis aldrig avsett att påstå, att herr Domö letts av ovidkommande motiv, då han reserverat sig i denna fråga.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag har funnit anledning att taga till orda i denna debatt, då jag avgivit en motion med yrkande om avslag på den kungl. propositionen, och då statsutskottet, sin vana likmätigt, icke egentli-

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

gen givit andra skäl för sin ståndpunkt än att det anser, att så och så skall det vara, och att skäl, som anförts i motsatt riktning, icke äro värda beaktande — åtminstone icke statsutskottets beaktande.

Jag tillåter mig emellertid påpeka, herr talman, att den fråga det nu gäller icke endast är en fråga om socialstyrelsens omorganisation. Utan det är en fråga om omorganisation av vår förvaltning i avseende å tre centrala verk, nämligen socialstyrelsen, pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten. Man bör icke glömma att detta ingår i den omorganisation, som nu avhandlas.

Det är rätt egendomligt att höra att man å ena sidan anför som ett skäl, att socialstyrelsens chef omöjligen kan övervaka alla de intressen och behärska alla de områden, som styrelsen har till uppgift att handha, och att styrelsen sönderfaller i särskilda byråer, som måhända var för sig kunde vara att betrakta som ett litet verk; och å den andra sidan, när tal blir om riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen, att samma byråer skola flyttas över dit, med samma sakkunskap och samma inflytande som förut, vilket väl alltså måste betyda, att cheferna för dessa båda verk icke kunna komma att intaga någon annan mera personligt ledande ställning än socialstyrelsens chef. Ändock var det detta man påtalat och anført såsom grund för en överflyttning. Jag tycker, herr talman, att det ena skälet slår ihäl det andra.

Socialstyrelsens ställning inom vår förvaltning är av den natur, att man redan när verket inrättades måste ställa sig ganska betänksam. Jag tror att ju längre tiden har gått, desto mer har man kunnat finna, att det icke bara blev ett slags allmänt verk med vissa vad jag skulle vilja kalla ideella uppgifter, utan det blev ett mycket praktiskt verksamt verk, som måhända otillräckligt fyllde de andra, mera principiella uppgifterna. Nu förklarar herr statsrådet i dag, att vi ha att förvänta inrättandet av ett socialhygieniskt institut, som eventuellt skulle komma att övertaga ofantligt mycket av de principiella uppgifter, som socialstyrelsen har. Med andra ord: vi ha inom ett eller annat år, kanske redan nästa riksdag, att emotse ett förslag, som återigen påverkar socialstyrelsens organisation. Det har här talats om socialstatistiken; jag skall icke alls gå in på det spörsmålet, ty jag behärskar icke realia tillräckligt mycket för att göra det, men så mycket är uppenbart av debatten att socialstatistiken, om den skall kunna utföras såsom dess förespråkare och fackmän begära, fordrar en omorganisation i denna del, given naturligtvis på initiativ av verket självt, men i alla fall en omorganisation. Jag tycker man skulle hålla motionärerna räkning för att de, när organisationsfrågan är före, rikta uppmärksamheten även på dessa förhållanden. De äro icke utredda, men kommer det ett förslag, så veta vi också att det återigen kommer att kasta fram till diskussion hela denna fråga. Och, herr talman, hur går det med de ting, som skola överflyttas till pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten? Kan man vara alldeles säker på att de skola stanna där? Kan man vara alldeles säker på att icke dessa båda verk just därigenom komma att lida av samma fel, som herr statsrådet framhållit med avseende på socialstyrelsen, så att de få en inre benägenhet till utveckling utöver sin egentliga uppgift? Mig förefaller det lika betänkligt att bryta sönder de enhetliga verk, som nu finnas i riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen, som det är att bryta sönder det mångomfattande, men dock i hela sin struktur enhetliga verk, som kallas socialstyrelsen.

Om jag därtill lägger att man från socialstyrelsen borttar frågor, som röra understödsföreningarna och särskilt sjukkassorna, men inte tar med den form av understödsföreningar, som arbetslöshetskassorna utgöra, har man där en ny uppdelning. Om jag tillika betonar, att fattigvårdsärenden, som nu legat hos departementet, skulle komma att flyttas *inte* till pensionsstyrelsen, som man

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

ju kunde vänta, när understödsföreningar o. d. läggas dit, utan till socialstyrelsen, som sålunda skulle få denna nya uppgift, är detta visserligen i och för sig icke onaturligt utan man kan säga förklarligt. Men sammanhanget med pensionsärendena är dock mycket större, när det gäller fattigvårdsfrågorna än när det gäller understödsföreningarna, sjukkassorna o. d., folkpensionernas större del utgör ju understöd. Jag anser, att det finns ett sammanhang, men skall det beaktas så skall det beaktas i båda fallen. Jag tror inte att det blir annat än en tidsfråga, när man får flytta över alltsammans till ett enda verk, ehuru jag icke är säker på att pensionsstyrelsen, som redan är ett stort och omfattande verk, kan ta emot hur många arbetsuppgifter som helst.

Vad riksförsäkringsanstalten som ledare av yrkesinspektionen angår kan jag icke heller värja mig för det intrycket, att detta arrangemang är olämpligt. Antingen är det så att den ledande chefsmyndigheten har ett bestämt inflytande på yrkesinspektionen, eller också har den det icke. Är det inte fallet, och det påstås ju att socialstyrelsen icke haft sådant inflytande utan att inspektionen har gått sin egen väg och icke behövt socialstyrelsens ledning, kan den lika väl ligga kvar hos socialstyrelsen. Är det meningen att få ett inflytande, frågar man sig: vilkendera ledningens inflytande är bättre, det från riksförsäkringsanstalten eller det från socialstyrelsen, sådant det är? Det har då bland annat sagts, att om man flyttar över inspektionen till riksförsäkringsanstalten, skulle det kunna väcka en viss misstänksamhet. Herr statsrådet frågade, vad därmed förstås. Jag vet icke hur andra svara, men för min egen del svarar jag, att en sådan misstänksamhet, även där den saknar real grund, icke får uppkomma, och att överhuvud taget icke bör skapa en sådan misstänksamhet, därför att denna misstänksamhet, om den komme till stånd, vore grundad därpå att, när det råder en ständig och ej så litet bitter konkurrens mellan riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga arbetsgivarförsäkringsbolagen, ligger det icke särdeles fjärran för de senare och deras delägare att misstänka försök från riksförsäkringsanstaltens sida att genom yrkesinspektionen driva över försäkringstagarna ifrån de ömsesidiga försäkringsanstalterna. Jag säger, att efter min mening vore en sådan misstanke ogrundad, men det är icke detta det gäller, utan frågan blir, huruvida en sådan misstanke *kan* uppstå och vilka verkningar den kan ha. Och jag tror att sådana misstankar kunna uppstå och då också få ledsamma verkningar. Överhuvud taget är det icke skäl att vidtaga organisatoriska förändringar utan att de äro synnerligen väl genomtänkta, och jag kan för min del ingalunda medgiva att detta här är fallet.

Då numera också främlingskontrollen skall läggas under socialstyrelsen, enligt redan fattat beslut, vågar jag, herr talman, ifrågasätta, huruvida denna kontroll, som grundar sig på en lag vilken har en femårig giltighet och sedermera skall antingen förnyas eller i ändrat skick antagas eller bli ersatt av någonting annat, verkligen är tillräcklig grund för en såsom definitiv avsedd, men såsom definitiv aldrig möjlig organisation av socialstyrelsen. Det förefaller mig tvärtom som om allting för närvarande flöte och som om det därför vore fullständigt befogat att vänta med hela omorganisationen.

Herr statsrådet framhöll att det i utskottet endast fanns en reservant, vars reservation gällde en detalj, nämligen frågan om yrkesinspektionen. Herr statsrådet framhöll, att därmed var också ådagalagt att statsutskottets stora flertal blivit övertygat om propositionens förträfflighet — det var visserligen inte herr statsrådets ord, dessa föllo på ett annat sätt, men jag översätter dem så och undrar om det icke är en riktig översättning. Med den kännedom och den erfarenhet man har om övertygelseförändringar på de sista av dessa dagar i riksdagen till förmån för regeringspropositioner *quand même* vågar jag tro, att

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

denna övertygelseförändring icke är så synnerligen mycket värd. Det är under sådana förhållanden, herr talman, för mig omöjligt att biträda förslaget, och jag tillåter mig att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Strömberg: Jag är övertygad om att när herr Hansén blir i tillfälle att läsa protokollet, kommer han att finna, att min replik inte vände sig mot herr Hansén utan mot herr Björck.

Herr statsrådet sökte göra gällande, att vi motionärer byggde på känslomotiv och inte hade någon reell saklig grund bakom våra yrkanden, och det kan man naturligtvis tvista om. Jag anser nu, att våra skäl äro lika goda som herr statsrådets. Jag medger gärna att det finns skäl, som tala för även herr statsrådets ståndpunkt, och det är naturligtvis beroende på vilka synpunkter man tillskriver största värdet.

Herr statsrådet begärde att få veta, vad vi menade, då vi befarade att yrkesinspektionens framträdande skulle kunna uppfattas såsom partisk om denna överföring skedde. Jag skulle vilja säga, att det vittnar om att herr statsrådet inte varit i tillfälle att läsa vår motion, och det kan jag förstå med den arbetsbörda, som herr statsrådet har. Det säges i motionen: »Från att förut ha varit ett organ för samhällets osjälviska omsorg om sina medlemmar komme den att anses som en försäkringens hjälpkraft, vilken förnämligast hade att se till, att den statliga olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen fungerade på ett från ekonomisk synpunkt såvitt möjligt tillfredsställande sätt.» Vi peka också på att »överflyttningen kunde ej gärna undgå att med tiden verka en viss förändring jämväl av yrkesinspektionens tjänsteutövning. Mer eller mindre omedvetet komme denna att särskilt inriktas på de arbetsställen, som vore att räkna till riksförsäkringsanstaltens försäkringstagare.» Sedan säga motionärerna: »Beträffande dessa gällde det ju för riksförsäkringsanstalten att begränsa eller nedbringa riskerna, så att de täcktes av premierna eller helst medgäve premiesänkning — en åtgärd som vore eftersträvansvärd med hänsyn bland annat till konkurrensen från de ömsesidiga försäkringsbolagens sida.» Vi framhålla också i motionen, att enligt yrkesinspektionens instruktioner tillkommer det befattningshavare »att företrädesvis på övertygelsens väg bibringa arbetsgivare och arbetare insikt om nyttan av skyddsåtgärders vidtagande.»

Nu befara vi, att denna förtroendefulla samverkan mellan arbetare och arbetsgivare kan i någon mån rubbas, om man kommer som mer eller mindre ombud för riksförsäkringsanstalten och icke för ett socialt ämbetsverk. Det är som sagt möjligt, att vi ha överskattat dessa farhågor, men jag tycker dock, att de inte äro så förfärligt svåra att förstå. Jag är rädd för att yrkesinspektionens verksamhet skulle bli snedvriden genom denna kombination.

När jag häromdagen var inne på mitt tjänsterum i Karlstad, fann jag där från riksförsäkringsanstalten en anmodan — det var efter samråd med chefen för arbetarskyddsbyrån — till yrkesinspektionens tjänstemän, att de på sina tjänsteresor skulle utdela en broschyr, som jag vill minnas hette »Huru man försäkras sig mot olycksfall». Det är naturligtvis inget ont i detta, men vad vi äro rädda för, det är just, att detta intresse, som är det dominerande för riksförsäkringsanstalten, nämligen att sköta försäkringsuppgifter, kunde komma att i någon mån rubba yrkesinspektionens mera socialt betonade verksamhet. Nu säger man visserligen, att dessa synpunkter icke ha något värde. Det är bara en glosa, sade herr statsrådet. Det må vara, men jag är dock övertygad om att det ligger en praktisk realitet bakom.

Då jag som sagt är övertygad härom, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservationen.

Ang. socialstyrelsens organisation m. m. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 171, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Ang. vissa
anslag till
polisväsendet.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till polisväsendet jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 16 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 273, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, att

dels till Gottgörelse till vissa polisdistrikt för ombesörjande av särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 300,000 kronor;

dels ock till Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 257, inom första kammaren av herr *E. Berling* m. fl., och den andra, nr 504, inom andra kammaren av herr *S. Lundberg* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förevarande proposition, att alla i propositionen avsedda städer erhöle full ersättning för sina kostnader för gränskontrollen,

dels ock en inom andra kammaren av herr *G. Karlsson* i Munkedal m. fl. väckt motion, nr 503, vari hemstälts, att riksdagen måtte uttala sig för att jämväl staden Strömstad skulle erhålla statsbidrag för passkontroll samt att riksdagen i sådant syfte måtte höja det av Kungl. Maj:t åskade förslagsanslaget till Gottgörelse till vissa polisdistrikt för ombesörjande av särskilda an-

Ang. vissa anslag till polisväsendet. (Forts.)

ordningar för polisväsendet i dess helhet m. m. för budgetåret 1937/1938 från 300,000 kronor till 303,000 kronor.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Berlings m. fl., Lundbergs m. fl. och Karlssons i Munkedal m. fl. berörda motioner (I: 257 samt II: 503 och 504)

a) till Gottgörelse till vissa polisdistrikt för ombesörjande av särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 300,000 kronor;

b) till Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

Herr Berling: Statsutskottet har som synes enhälligt avstyrkt den av mig m. fl. väckta motionen angående kostnaderna för passkontrollen. Utgången är ju därför given, och jag skall inskränka mig till några korta reflexioner.

Departementschefen har själv i sin motivering givit uttryck för tveksamhet rörande den lämpliga fördelningen av kostnaderna, då han säger:

»Uppenbarligen är ett rättvist avvägande härutinnan förbundet med mycket stora vanskligheter.» Trots detta har han emellertid inte funnit tillräcklig anledning att avvika från sakkunnigförslaget. Det är ju uppenbart, att detta uttalande måste tolkas som ett visst stöd för motionärernas uppfattning. Det rationellaste och rättvisaste hade utan tvivel varit, att staten helt hade övertagit kostnaderna för denna passkontroll, som staten själv har pålagt kommunerna. En uppdelning av kostnaderna på vederbörande kommuner och på staten måste alltid komma att verka en smula godtyckligt. För dagen är emellertid intet att göra åt saken. Jag hoppas emellertid, att det inte skall vara omöjligt att i en nära framtid få en ändring till stånd i det beslut, som riksdagen nu går att fatta, och jag stöder denna min förhoppning bland annat på ett uttalande i utskottets motivering, där det sägs, att utskottet har saknat material för en omvärdering av kostnaderna. Jag hoppas, att statsutskottet, om det en gång i den närmaste framtiden får denna fråga till förnyad omprövning, skall få tillräckligt material och tillräcklig tid till sitt förfogande för att ägna frågan nödig omtanke!

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till civilt luftskydd.

*Anslag till
civilt luft-
skydd.*

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 212 framlagda förslag, hemställt,

A. att riksdagen måtte

I:o) under fjärde huvudtiteln, lantförsvaret, rubriken byggnader m. m., till Anordnande av skyddsrum i militärstabsbyggnaderna och i arméförvaltningens ämbetshus för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

II:o) under femte huvudtiteln,

a) till Luftskyddsinspektionen: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 61,000 kronor;

Första kammarens protokoll 1937. Nr 38.

Anslag till civilt luftskydd. (Forts.)

b) till Luftskyddsinspektionen: Omkostnader för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

c) till Luftskyddsinspektionen: Inventarier för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor;

d) till Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor;

e) till Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

f) till Civilt luftskydd: Underhåll och kontroll av gasskyddsmateriel m. m. för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 25,000 kronor;

g) till Civilt luftskydd: Utbildning av luftskyddspersonal för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor;

h) till Civilt luftskydd: Bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

III:o) under Utgifter för kapitalökning, Statens allmänna fastighetsfond, till Anordnande av skyddsrum i statens fastigheter för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor;

B. att herrar Domös m. fl., Bagges m. fl. och Osbergs motioner I: 87 samt II: 129 och 213, i den mån de icke finge anses besvarade genom vad förut hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I de likalydande motionerna I: 87, av herr *F. Domö* m. fl., och II: 213, av herr *G. Bagge* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att åtgärder till åstadkommande av civilt luftskydd skulle vidtagas i huvudsak i enlighet med av civila luftskyddsutredningen avgivna riktlinjer, att riksdagen måtte antaga av civila luftskyddsutredningen föreslagen luftskyddslag att träda i kraft den 1 juli 1937, att riksdagen måtte besluta, att en luftskyddsinspektion med därtill anslutna luftskyddskonsulenter skulle tillsättas fr. o. m. den 1 juli 1937 enligt civila luftskyddsutredningens förslag, samt att riksdagen måtte besluta följande anslag å femte och sjätte huvudtitlarna, nämligen å femte huvudtiteln årsanslag för avlöningar m. m. för luftskyddsinspektionen 166,000 kronor, förvaring, kontroll och underhåll av gasskyddsmateriel m. m. 50,000 kronor, utbildning av personal för luftskyddets ledning och instruktörer 15,000 kronor, bidrag till Röda korset för utbildning av viss personal 20,000 kronor, å femte huvudtiteln engångsanslag för inventarier för luftskyddsinspektionens ämbetslokaler 25,000 kronor, alarmeringsanordningar 1,150,000 kronor att fördelas på tre budgetår, gasskyddsutrustning åt aktiv personal, viss indikeringsmateriel och viss utrustning för hjälpplatser 5,000,000 kronor att fördelas på tre budgetår, å sjätte huvudtiteln årsanslag för bidrag till kommuner för anordnande av skyddsrum för aktiv personal m. m. 500,000 kronor, sjätte huvudtiteln engångsanslag för anordnande av skyddsrum i vissa statens fastigheter 1,000,000 kronor att fördelas på två budgetår.

I motionen II: 129, av herr *O. Osberg*, hade hemställts, att riksdagen måtte under budgetåret 1937/1938 anvisa ett belopp å 1,000,000 kronor, att användas av Kungl. Maj:t till statliga åtgärder till civilt luftskydd.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Kungl. Maj:ts beräkningar av de medelsbehov, varom här är fråga, hava icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet har endast ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke de under femte huvudtiteln äskade anslagen rätteligen borde höra hemma under försvarshuvudtiteln. Det synes utskottet därför önskvärt, att Kungl. Maj:t ägnar frågan härom förnyat övervägande vid anslagsberäkningarna för budgetåret 1938/1939.»

Anslag till civilt luftskydd. (Forts.)

Herr **Domö**: Jag tillåter mig att fästa kammarens uppmärksamhet på att utskottet i sin motivering till förevarande hemställan har uttalat sig för att anslagen till civilt luftskydd böra flyttas till fjärde huvudtiteln. »Utskottet har ansett sig böra ifrågasätta», som det säger, »huruvida icke de under femte huvudtiteln åskade anslagen rätteligen borde höra hemma under försvarshuvudtiteln. Det synes utskottet därför önskvärt, att Kungl. Maj:t ägnar frågan härom förnyat övervägande vid anslagsberäkningarna för budgetåret 1938/1939.» Detta innebär ju en avvikelse från den linje, som är tänkt i Kungl. Maj:ts proposition. Varken försvarskommissionen, civila luftskyddsutredningen eller Kungl. Maj:t ha varit inne på den linje, som utskottet här förordar. Såsom hela luftskyddsorganisationen är upplagd, kommer det egentliga planlägningsarbetet att vila å länsstyrelserna och polismyndigheterna. Följriktigt har också den ledande myndigheten, luftskyddsinspektionen, lagts under socialdepartementet. Det synes mig fullständigt otänkbart att överföra inspektionen till försvarsdepartementet och att således detta departement skulle bli ansvarigt för ett arbete, vilket åligger myndigheter, vilka lyda under ett annat statsdepartement. Det civila luftskyddet är i princip blott en utvidgning av de ordinarie statliga och kommunala organisationernas uppgift att bereda skydd och hör med all rätt hemma under socialdepartementet. Nu innebär visserligen icke det av utskottet gjorda uttalandet några bindande direktiv för Kungl. Maj:t, men det innebär i alla fall en rekommendation, som jag för min del inte anser, att kammaren bör ge.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka, att i motiveringen de två meningarna, varav den första börjar med »Utskottet har endast ansett sig» och den andra, som slutar med »anslagsberäkningarna för budgetåret 1938/1939», uteslutas ur motiveringen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Detta ärende rörande det civila luftskyddet har, såsom kammarens ledamöter redan torde ha observerat, förts fram till riksdagen i två propositioner — den ena framläggande förslag till luftskydds-lag, som förberedd av första lagutskottet redan är antagen av riksdagen, och den andra propositionen berörande organisationen och anslagen. Det är ju den senare, som föreligger på kammarens bord här i dag, och nu gäller denna lilla erinran, som här är gjord, huruvida det skall tillhöra försvarsdepartementet eller socialdepartementet att i framtiden omhänderha detta ärende.

Redan i den utredning, som föregick utarbetandet av propositionerna, försökte man att linjera upp hur ärendena skulle behandlas, och såsom kammarens ledamöter se på sista sidan, har man hemställt om ett reservationsanslag av 100,000 kronor under fjärde huvudtiteln för anordnande av skyddsrum för militärt ändamål, nämligen i militärstabsbyggnaden och i arméförvaltningens ämbetshus. Allt det andra har man däremot ansett böra ingå under femte huvudtiteln. Detta var kommitténs förslag, och det har ju också varit Kungl. Maj:ts förslag. Varför man nu har velat en ändring, det ha vi inte fått så särskilt många förklaringar på. För min del har jag ju den uppfattningen, att det är riktigt såsom utredningen är gjord och som Kungl. Maj:t har gjort. Jag anser nämligen, att detta, som rör socialdepartementet, har så många samband med länsstyrelserna, kommunerna och polismästarna i de respektive samhällena, att det hör hemma under femte huvudtiteln. Emellertid har varken jag eller herr Domös partivänner velat motsätta oss den lilla svaga önskan, som är uttalad i statsutskottets hemställan och som går ut på att man vill ha en omprövning, huruvida icke detta ärende bör överföras till försvarshuvudtiteln. Jag skulle icke anse, att det vore någon olycka, om så skedde, även om jag har den förhoppningen, att en ny prövning skall lägga det hos

Anslag till civilt luftskydd. (Forts.)
socialstyrelsen, medan kanske herr Domö och andra ha den uppfattningen, att det på något sätt skulle öka försvarshuvudtiteln. Det är nämligen icke mycket, som i fråga om årliga utgifter kommer att ges luftskyddet. De största utgifterna äro ju engångskostnaderna.

Jag har således liksom alla andra i statsutskottet icke haft något emot, att en omprövning sker. Jag tror emellertid, att den omprövningen kommer att leda till att det får stanna i socialdepartementet, när det gäller rent civila saker, och att de andra överflyttas till fjärde huvudtiteln.

Jag ber emellertid med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Domö**: Herr Johan Nilsson hade, tyckte jag, en utomordentlig argumentering för min ståndpunkt, att man, som jag hade föreslagit, skulle stryka uttalandet angående överflyttning. Han tycktes mena, att det föranleder i alla fall icke någon åtgärd, och han ansåg för sin del, att anslaget hör bäst hemma under femte huvudtiteln. Jag tillåter mig att söka inkassera denna inställning hos herr Johan Nilsson och rekommenderar således kammaren att följa mitt yrkande, i konsekvens till bådas vår inställning.

Herr **Sandén**: Endast ett par ord! Jag vill i likhet med herr Johan Nilsson påpeka, att utskottet är enhälligt i sitt yrkande, samt tillägga, att andra kammaren har fattat sitt beslut i enlighet med utskottets förslag. Skulle nu första kammaren biträda herr Domös yrkande här, bleve följden endast den, att kammaren i en eller annan form vid nästa års riksdag ändå finge behandla frågan eller hänskjuta den till Kungl. Maj:t. Det finns nämligen inom riksdagen en opinion, som anser, att det vore lämpligare, att dessa anslag hänfördes under fjärde huvudtiteln. För att hålla vägen och låta frågan komma under Kungl. Maj:ts prövning har utskottet gått på den linje, som här föreligger. Det är således endast ett yrkande från avdelningens och utskottets sida, att Kungl. Maj:t skall överväga, huruvida dessa anslag eventuellt kunna föras under fjärde huvudtiteln. Jag förmodar, att vi förtroendefullt kunna överlämna detta övervägande till Kungl. Maj:t, som måhända kommer fram på den linje, som herr Domö och herr Johan Nilsson i Malmö ha rekommenderat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att, utom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, hade i avseende på det nu föredragna utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

I fråga om motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, av herr *Domö*, att den del av utskottets motivering, som började med orden »Utskottet har endast» och slutade med »budgetåret 1938/1939», skulle utelämnas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 173 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Anslag till civilt luftskydd. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Domös yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till skyddsuppfostran m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet; samt

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till avsättning till jordbrukskassetillsynens fond för budgetåret 1937/1938 m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående exploatering av Konradsbergs- och Mariebergsområdena å Kungsholmen i Stockholm m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. Djurgårdskommissionens sammansättning m. m.

I en den 9 april 1937 dagtecknad proposition, nr 290, hade Kungl. Maj:t, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att dels godkänna vid statsrådsprotokollet fogat avtal mellan Djurgårdskommissionen och Stockholms stads förhandlingsdelegerade; dels besluta, att de i avtalet avsedda, kronan tillhöriga markområdena skulle, då de icke längre erfordrades för nuvarande ändamål, ställas under Djurgårdskommissionens vård och förvaltning för att genom kommissionens försorg exploateras i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anført; dels besluta, att kostnaderna för ifrågavarande exploateringsverksamhet skulle bestridas på sätt i statsrådsprotokollet förordats och att inflytande försäljningsmedel skulle tills vidare redovisas på sätt av departementschefen angivits; dels ock besluta, att Djurgårdskommissionen skulle hava ändrad sammansättning i enlighet med av departementschefen förordade huvudgrunder.

I samband med förevarande proposition hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 332, inom första kammaren av herr *H. Bäcklund* m. fl. och den andra, nr 585, inom andra kammaren av herr *E. Hage* m. fl., däri hemstälts, att riksdagen ville besluta, att för Djurgårdskommissionens sammansättning skulle gälla de i jämförelse med Kungl. Maj:ts föreliggande förslag jämkade grunder, som i motionerna angivits;

dels ock en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion, nr 202, däri hemstälts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa, att Skepps- och Kastellholmarna måtte reserveras under statens trygga äganderätt till framtida uppförande av en byggnad å vardera holmen för något förnämligt statsändamål, omgärdade väsentligen med parkanläggningar — allt till glädje och hälsa för slottet, statsråd, riksdagsledamöter, de 600,000 stenökeninvånar-

Ang. Djurgårdskommissionens sammansättning m. m. (Forts.)
na; till glans åt det historiska inloppet till Sveriges huvudstad samt till lockelse för de tallösa turister, som från in- och utland strömmade till och med sitt guld befruktade de svenska näringarna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna vid statsrådsprotokollet fogat avtal mellan Djurgårdskommissionen och Stockholms stads förhandlingsdelegerade;

b) besluta, att de i avtalet avsedda, kronan tillhöriga markområdena skulle, då de icke längre erfordrades för nuvarande ändamål, ställas under Djurgårdskommissionens vård och förvaltning för att genom kommissionens försorg exploateras i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen anför;

c) medgiva, att kostnaderna för ifrågavarande exploateringsverksamhet finge bestridas på sätt i utlåtandet angivits ävensom besluta, att inflytande försäljningsmedel skulle tills vidare redovisas på sätt sålunda angivits;

d) besluta, att Djurgårdskommissionen skulle hava ändrad sammansättning i enlighet med av departementschefen förordade huvudgrunder, varvid motionerna I: 332 och II: 585 finge anses besvarade med vad utskottet förut i utlåtandet anför;

II. att motionen I: 202 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Bäcklund*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte — — — (lika med utskottet);

d) med bifall till motionerna I: 332 och II: 585 besluta, att Djurgårdskommissionen skulle hava ändrad sammansättning i enlighet med av utskottet förordade huvudgrunder;

II. att motionen — — — (lika med utskottet);

2) av herr *Johansson* i Fredrikslund, som dock ej antytt sin mening.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en reservation, som gäller punkt d). Kungl. Maj:t har föreslagit ändrade grunder för Djurgårdskommissionens sammansättning på det sättet, att Kungl. Maj:t har utökat antalet ledamöter i kommissionen, och Kungl. Maj:t har därjämte ansett, att Kungl. Maj:t skall utse samtliga ledamöter. Hittills har det varit så, att riksgäldsfullmäktige har utsett en ledamot, alltså fullgjort riksdagens funktion att välja en ledamot i Djurgårdskommissionen.

Vi som i bägge kamrarna ha motionerat i det här ärendet, äro förutvarande och nuvarande riksdagsrevisorer. Saken var den, att det har varit ganska besvärliga förhållanden mellan staten och Stockholms stad, och 1935 års riksdags församlade revisorerers yttrande utmynnade i det uttalandet, »att revisorererna med hänsyn till de stora intressen, som i olika hänseenden vore knutna vid den av kommissionen bedrivna verksamheten, ville framhålla angelägenheten av att riksdagen erhöle vidgad möjlighet att redan på ett tidigt stadium öva inflytande på kommissionens förhandlingar med Stockholms stad och riktlinjerna för kommissionens verksamhet i övrigt».

1936 års riksdag har också i skrivelse till Kungl. Maj:t behandlat den här saken. Resultatet blev, att Kungl. Maj:t nu föreslår att själv få tillsätta alla ledamöter i Djurgårdskommissionen, och man kan ju knappast kalla detta, att Kungl. Maj:t skall bland dem utse två riksdagsledamöter i Djurgårdskommissionen som ett för riksdagen större inflytande. Det kan jag inte förstå, när man samtidigt tar bort den representant, som indirekt av fullmäktige i riks-

Ang. Djurgårdskommissionens sammansättning m. m. (Forts.)

gäldskontoret väljes av riksdagen, och föreskriver, att kommissionsledamöterna skola allesammans bli kungavalda. Man har säkerligen icke tänkt sig från statsrevisorernas sida, att det skulle gå den vägen.

Jag ämnar icke, herr talman, driva den här saken till votering. Det skulle måhända misstolkas om jag gjorde detta och för framtiden kan det vara bra för riksdagen att icke ha voterat om saken.

Jag står emellertid här för en reservation, vari hemställes, att riksdagen genom riksgäldsfullmäktige skulle få utse två av ledamöterna i Djurgårdskommissionen. Statsrådet, som har framlagt propositionen, har en annan mening. Dagens Nyheter hade också en annan mening, uttryckt på ett par spalter, och klandrade motionärernas inställning. Stockholms stad tycks vara väldigt rädd för den linje, som motionärerna gått in för, och man har till och med haft denna fråga uppe till behandling på ett sammanträde i en organisation här i Stockholm, som heter »Fritt forum». Dit voro en del riksdagsledamöter inbjudna. Det är ju klart, att under sådana förhållanden få naturligtvis motionärernas synpunkter stryka på foten. Det är riksdagens naturligt då så starka krafter stöda Kungl. Maj:ts förslag till sammansättning av Djurgårdskommissionen.

Den som har sett något av Djurgårdskommissionens handläggning av vissa ärenden tillsammans med Stockholms stad, är inte riktigt så övertygad om att icke riksdagen direkt eller indirekt genom sin valda korporation, som heter riksgäldsfullmäktige, borde få utöva ett visst inflytande vid valet av kommissionens ledamöter. Så har framför allt jag sett den här saken. Jag har stor respekt för Kungl. Maj:t och tycker, att det är bra, att det finns en stark Kungl. Maj:t i många avseenden, men jag tycker också å andra sidan, att där riksdagen har så stora intressen i förhållande till Stockholms stad, som när det gäller Djurgårdskommissionens handhavande av värden och exploateringen av en mängd dyrbara markområden, bör riksdagen få vara med på ett tidigt stadium. Nu kommer naturligtvis statsrådet att säga, att det får riksdagen därför att jag ämnar utse två riksdagsmän till ledamöter i denna kommission. Därpå vill jag då bara svara: men de äro kungavalda och icke valda av riksdagen eller dess organisation, och det blir på det sättet alltid litet annorlunda förhållanden.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som gjort, att jag trots att jag varit ensam om reservationen vågar hävda den uppfattning, som givit sig uttryck i de båda motioner, som väckts i det här ärendet och som sammanfalla med de synpunkter, vilka statsrevisorerna i stort sett ha framfört. Jag skall inte, herr talman, driva denna fråga till någon votering, därför att, som jag förut påpekat, det skulle kunna misstolkas, om man nu efter en votering tar utskottsfrågan. Det är nog lika bra att icke driva det så långt, och därför skall jag endast be att få hemställa om bifall till den reservation, som jag har fogat till förevarande utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Reuterskiöld*.

Herr Lindhagen: Herr talman! Den fråga, som här föreligger, har ganska stor betydelse ur flera avseenden, som vi ej gjort klart för oss riktigt här i riksdagen. Vad är det, som i själva verket frågan gäller.

Jag skall nu först dröja vid min motion om, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa, att Skepps- och Kastellholmarna måtte reserveras under statens trygga äganderätt till framtida uppförande av en byggnad å vardera holmen för något förnämligt statsändamål, omgärdade väsentligen med parkanläggningar». De senare kunde säljas till Stockholms stad för att underhållas för all framtid. De båda makterna, huvudstaden och staten, skulle därigenom

Ang. Djurgårdskommissionens sammansättning m. m. (Forts.)
hålla tummen på varandra. Skepps- och Kastellholmarnas naturminnesmärken skulle räddas från att vandaliseras och förvandlas till en nationalpark.

Nu har motionen aktuellt dagsintresse också därför, att sedan länge har det spekulerats från statens sida i att kunna förtjäna pengar på holmarna genom att sälja dem till tomtmark för större hyreshus. Därigenom skulle staten få in pengar till en flottstation, kanoner och andra ändamål, som överflöda i statens budget. Det är litet tyst på sista tiden och man vet ej var haren har sin gång i den här punkten.

Likaledes föreligger fråga om riksdagshusets ombyggnad eller eventuellt ett nytt riksdagshus med det gamlas användande för andra ändamål eller rent av rivande av riksdagshuset och riksbanken för att på riksbankshusets tomt uppbygga en riksdagslada utan någon som helst skönhet. En ekonomi, som jag skall be att få opponera mig emot alldeles oerhört.

Samtidigt ruvar en ny stadsplan för Norrmalm och dit an knyter sig också båda holmarna som ett djärvt, skaldat utsprång från nedre Norrmalm ut i Saltsjön, vilket som sagt bör bevaras såsom en ovansklig naturpark för staden, landet och turister.

Därför har motionen väckts just för att holmarnas betydelse skall komma till synes i sitt stora sammanhang.

Nu säger utskottet: »Utan att underskatta betydelsen av att dessa båda holmar skyddas från olämplig exploatering och bebyggelse kan dock utskottet ej för närvarande finna påkallat med någon riksdagens särskilda hänvändelse till Kungl. Maj:t i frågan.»

Ja, herr talman, därmed har jag fått fram allt vad jag velat vid detta tillfälle, nämligen att riksdagen uttalar sig för första gången och lyckligtvis just nu för båda holmarnas skyddande mot vandalism. Då förstår jag också att riksdagen ej kan redan nu taga ståndpunkt till sin definitiva medverkan, var till något förslag ännu ej föreligger.

Men vidare föreligger här en annan blodig fråga, nämligen frågan om Djurgårdskommissionens sammansättning. Mellan staten och Stockholms stad ha länge förts förhandlingar om deras skilda markområden i och invid huvudstaden. Det har stått hårt åt med omväxling av lugnare överläggningar.

Bakom ligger en ouppklarad fråga, och det är rörande den, som jag skulle vilja såsom representant indirekt även för Stockholms stad, om jag så får kalla det, rikta mig till den siste talaren. Han har liksom vissa motionärer ifrågasatt, att riksdagen, som förmenats ha så stora egna intressen just i detta, borde få en särskild representation, kompletterande och skiljande sig från Kungl. Maj:ts representation i kommissionen. Men det bör väl vara så, att Kungl. Maj:t och riksdagen här, förmodar jag, icke rimligen stå redan i detta stadium i någon förtäckt opposition mot varandra, så att ej Kungl. Maj:t kan få förtroendet att ensam ta initiativ till statens representation i denna lika väl som i andra förhandlingar. Det finnes icke heller några skäl framförda för att riksdagen av fruktan för Kungl. Maj:t bör här föra sin egen politik genom egna ombud, valda då av riksgäldskontoret, som väl inte heller kan förutsättas vara mer betryggande för riksdagen.

Vad ligger bakom detta? Jo, säkerligen, att en hel del av riksdagens ledamöter fått för sig, att statens egendomar omkring Stockholms stad böra först och sist utan annan hänsyn utnyttjas i tomtspekulationer för den högsta möjliga vinning för staten och att staten har rätt att fara så där hårt fram mot Stockholms stads skönhetsvärden och bostadsfråga, därför att Stockholms stad har så stora andra ekonomiska fördelar mot det övriga landet. Här flöda inkomster för Stockholm som i landet Gosen, under det att man får svälta sig fram i de små kommunerna i bygderna. Det är visserligen någonting, som

Ang. Djurgårdskommissionens sammansättning m. m. (Forts.)

bör ändras, men enligt min förvissning bör det ske på andra rimligare vägar. Jag har därför häromdagen, den 25 maj, föreslagit och kommer nog nästa år att motionera därom, att alla de stora norrländska skogarna, som kronan skänkte till Norrlands jordbruk, men av förbiseende kommit i skogsbolagens händer, icke skola beskattas i städerna, där bolagen ha sitt säte, utan på de orter, där skogarna äro belägna. Så jag har nog också sinne för den nämnda heliga vreden.

Men vad nu angår tomtmarken omkring Stockholm, som staten rör om, har staten på Gärdet åstadkommit ett schabrakbygge till oerhörd höjd och med trånga och snåla bostäder utan tillräckligt luftutrymme och frånvaro av arkitektonisk skönhet i stadsplanen. Utländska bostadsexperter, som komma hit för studier, säga att något av det mest nedslående, de sett i modern bostadsanläggning, ligger i Stockholm på Gärdet. De vända ryggen till och fara ut till Bromma och Enskede och Kungsholmen för att studera något rimligt bostadsbyggande. Gärdets stadsplan är ett uttryck för statens benägenheter en tid att göra det hela till en tomtspekulation från statens sida. En av motionärerna i ämnet har för mig uttryckt sitt bekymmer över orättvisan i Stockholms stads makt och rikedom jämförd mot fattigdomen på en mängd andra ställen. Därför bör statens tomtmark i och invid huvudstaden, sade han såsom ock stöddes av den siste talaren, fastän han icke kom fram med det riktigt klart, användas på sätt som skett. Därför är det väl som riksdagen — som inte är säker på att Kungl. Maj:t inte låter förföra sig av Stockholms stads förnämnet — bör få sin egen fristående representation i Djurgårdskommissionen.

Nu är det ju emellertid så olyckligt, herr talman, att Stor-Stockholm står alltmer inför sin ankomst. Vi ha nu fått klart för oss, att Stockholm vartenda år måste bygga en medelstor landsortsstad för de talrika invandrarna från det övriga riket, som vi måste ta emot. Det är en stor olycka för Stockholm och en stor olycka för landet också, men det finns ju ingen som kan göra något åt det. Det är bara jag och herr Domö, som ha motionerat, jag för att hindra flykten särskilt till Stockholm men även till andra städer och han för att hindra flykten från landsbygden till städerna. Min motion bifölls av riksdagens bägge kamrar — det hade jag aldrig tänkt mig, men det gjorde den — och så skickades den till socialstyrelsen, som låg på den i sju år, varefter styrelsen avstyrkte. Så slocknade frågan till sist hos Kungl. Maj:t! Det går kanske så med Domös motion också, men han har i alla fall hoppet kvar, och ingen vill mindre än jag beröva honom det.

Stockholm måste alltså överta förenämnda byggnadsverksamhet. Jag är förtvivlad över denna utveckling. Själv har jag stått länge i kampen med god utgång till sist för att Stockholms stad, som disponerar över stora lantfastigheter, skulle på dem, genom sin lantegendomsnämnd, skapa egna, vilket är den enda förnuftiga bostadstypen för att så småningom komma ifrån det hemlösa hyresgästsystemet. Tänk bara på ordet »hyresgäst»! Man är gäst i sitt eget hem! Det är verkligen ett klart och tydligt namn på eländet.

Nu har staden också låtit bygga en del hyreshus, även på lantegendomarna. Vid upplåtelse av marken ha vi begagnat oss av tomträtt, och även för hyreshus är marken upplåten med tomträtt. Det stod på sin tid kamp för att genomdriva det, det var en gång till med en partifråga i stadsfullmäktige, men nu är man ense om att det skall vara på det sättet, och därmed är vunnit ett stort framsteg.

Men vad har inträffat? Jo, tomtmarken i den inre staden har tagit slut, och vi ha för de instormande invandrarna från det övriga riket måst upplåta

Ang. Djurgårdskommissionens sammansättning m. m. (Forts.)
 våra lantegendomar för uppförande av hyreshus. Fastighetsförvaltningen har nu lagt fram nya stadsplaner för hyreshusområden, egnahemsfrågan har lagts ner, och kolonisterna i Stockholms världsberömda koloniträdgårdar, som skulle komplettera det hela, betraktas av förvaltningen som en obekvämt institution, som en lappbefolkning, som snart bör beskäras och jagas ut mot horisonterna.

Jag menar nu, att eftersom det här är fråga om det övriga rikets hitvandrande befolkning, bör staten dela med sig av sina markområden härstädes för de inströmmande nya invånarna. Men då bör staten också intressera sig för lämpliga bostadstyper, byggda på egnahemsprincipen som ledstjärna, och inte ta saken så där likgiltigt, som en del riksdagsmän göra, då de säga, att det där får Stockholms stad sköta själv. Staden har icke mark, invänder jag. Det är oss alldeles likgiltigt, svarar man, vi skola ha pengar för vår mark, och därmed punkt och slut. Sedan får det se ut hur som helst i Stockholm. Men ni måste väl se till, att de, som inflytta från övriga delar av landet, få en mänsklig tillvaro på edra egna marker!

Det ligger således vikt uppå, att dualismen mellan staten och Stockholms stad upphör, och att vi sänjas om en gemensam plan för att rädda Stor-Stockholm från åtminstone de värsta olyckorna. Jag hoppas att Kungl. Maj:t såsom representant även för riksdagen genom sina delegater beaktar dessa synpunkter.

Vad beträffar *Skepps- och Kastellholmarna*, som jag särskilt motionerat om att bevaras som *ett naturminnesmärke och en nationalpark*, tycker jag det är som en stjärna bland sönderrivna moln att utskottet och med det antagligen hela riksdagen velat vara med om att sent omsider lägga en sådan syn på dessa holmars framtidsöde. Det bör även bli en nyttig erinran för regeringen att göra något, även den.

Med dessa ord har jag velat avge ett par principförklaringar och är som sagt särskilt nöjd med utskottsutlåtandet över min förenämnda motion beträffande *Skepps- och Kastellholmarna*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Beträffande de holmar och naturvärden som herr Lindhagen senast uttalade sig om, vill jag säga, ehuru icke stockholmare, att jag hoppas de icke komma att profaneras genom olämplig bebyggelse. Men detta önskemål bör kunna tillgodoses, i enlighet med de uttalanden som äro gjorda. Det är emellertid endast på en punkt som det råder någon meningsskiljaktighet inom utskottet och det är rörande Djurgårdskommissionens utseende; i alla övriga punkter råder enighet, i det utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om exploatering av Konradsbergs- och Mariebergsområdena. Meningsskiljaktigheten rör sammansättningen av Djurgårdskommissionen eller rättare sagt vem som skall utse ledamöterna i densamma. Ett par motionärer och även en reservant ha önskat, att riksdagen genom sitt organ, riksgäldsfullmäktige, skall utse två ledamöter i Djurgårdskommissionen. Vi andra inom utskottet ha dock satt i fråga, huruvida det vore det lämpligaste tillvägagångssättet vid tillsättandet av ett organ av denna art. För det första bör ju Kungl. Maj:t ha bättre överblick vid utseendet av ledamöter i kommissionen än exempelvis riksgäldsfullmäktige kunna ha. Vidare kan Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t har att utse alla ledamöterna, välja dem med hänsyn tagen till de funktioner de skola fylla i kommissionen, så att den blir tillräckligt mångsidigt sammansatt, vilket kanske inte lika säkert blir fallet, om riksgäldsfullmäktige skulle utse två av ledamöterna. Detta har varit anledningen till, att vi icke ansett oss gå med på detta förslag. Men i övrigt har ju utskottet uttalat, att utskottet förutsätter, att Djurgårdskommissionen

Ang. Djurgårdskommissionens sammansättning m. m. (Forts.)

alltjämt blir så sammansatt, att den blir skickad att tillvarataga kronans rätt vid förhandlingarna med Stockholms stad, och att två av ledamöterna i kommissionen böra vara knutna till riksdagen. Det är icke direkt utsagt att de skola vara riksdagsmän, men det förutsättes att de skola väljas bland riksdagens ledamöter. Riksdagens intressen böra då kunna bli tillgodosedda. Därtill kommer ytterligare, att statsrevisorerna icke blott ha rättighet utan även skyldighet att se till, att kommissionen förvaltar sin uppgift på det sätt som statsutskottet här förutsätter.

Herr Bäcklund talade om att något sällskap »Fritt Forum» här i Stockholm skulle ha inverkat på ståndpunktstagandet i denna fråga bland utskottets ledamöter. Jag känner inte till något sådant. Jag har inte varit med vid några överläggningar, där en påverkan från någon sådan organisation har förekommit. Jag skulle också vilja fråga herr Bäcklund, om han nu tror att några sådana inflytelser ha gjort sig gällande: Skulle för övrigt inte herr Bäcklund ha förtroende för den nu sittande regeringen? Herr Bäcklund framför allt bör väl ha det förtroendet för regeringen, att den väljer för uppdraget lämpliga personer.

Jag kan, herr talman, inte finna någon anledning för riksdagen att inta en annan ståndpunkt än statsutskottets majoritet, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäcklund: Herr talman! Det var för mig rätt intressant att för en gångs skull få höra herr Lindhagen betyga Kungl. Maj:t sitt förtroende, men det skulle naturligtvis vara när det gällde tomtfrågor för Stockholms stad. Jag har faktiskt lyssnat på herr Lindhagen många gånger, men jag har aldrig hört honom uttala ett sådant förtroende för Kungl. Maj:t och statsutskottet tidigare.

Stockholms stad har i alla fall rätt stora möjligheter att hindra ordnandet av stadsplaner m. m. på kronans markområden. Det har skett förut, och har beklagats av Djurgårdskommissionen, då jag varit med och hört på. Allting är inte så förfärligt bra som man nu vill göra gällande, men varken i motionerna eller i min reservation har det sagts, herr Lindhagen, att man skall vara orättvis mot Stockholms stad. Ingalunda. Däremot ha vi ansett, att Stockholms stad icke bör vara orättvis gentemot kronan. Dessa parter böra kunna ordna upp sina mellanhavanden på ett hyggligt sätt. Något annat intresse har inte jag, och var herr Lindhagen har fått det ifrån, att vi motionärer bara vilja klämma Stockholms stad med höga tomtpriser o. s. v. vet jag inte. Det är nog litet fel i alla fall. Jag har aldrig kunnat fatta Stockholms stad som någon ängel, när den själv säljer tomter, utan den har nog förstått att ta bra betalt för sin mark, och det kan man förstå av de markvärden som finnas åsatta fastigheterna här i staden.

Herr Lindhagen talade vidare om tomträtten, som man givit de mindre byggnarna. Ja, det är inte precis något socialistiskt krav att man enbart skall ha tomträtt, utan därom äro nog meningarna delade. Framför allt är tomträtten inte omtyckt i de små städerna och samhällena, utan där vill folk alltjämt ha äganderätt och vill inte efterapa Stockholm. Även om det finns skäl för tomträtt här, behöver det inte vara a och o överallt.

Herr andre vice talmannen försökte få mig att betrakta vad som skett med en smula betänksamhet. Han kom också in på min tilltro till Kungl. Maj:t, och den är ju mycket stor. Vi som ha Kungl. Maj:t ihop behöva inte tvista om den saken, utan vi böra väl hålla på vår Kungl. Maj:t. Men vi skola också hålla på riksdagen. Det är väl inte alltid nuvarande statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sitter i regeringen, utan det kan komma andra.

Ang. Djurgårdskommissionens sammansättning m. m. (Forts.)

Jag vet hur en hans företrädare handlade denna fråga, och det fick tagas i med hårdhandskarna både från statsrevisionen och annat håll för att skydda en kommissionens tjänsteman, som varit statsrevisionen till hjälp för att utreda mellanhavandena med Stockholms stad. När man vet sådant, blir man ju litet betänksam. Stockholms stad har råd att skaffa sig de bästa tjänstemän, så den är inte god att tas med, och upptäcker staden någon särskilt god kraft som staten har, så engageras den. Jag tror alltså, att riksdagen inte har så särskilt stor anledning att vara till freds med förhållandena; men däri ligger inte, att jag anser att vi skola behandla Stockholms stad illa, fastän jag också menar, att Stockholms stad skall behandla staten på ett riktigt och honnett sätt. Kunna bägge parterna göra detta, skall det väl bli möjligt att komma till ordentliga överenskommelser, så att icke den ena parten ena gången och den andra parten en annan gång känner sig vara illa behandlad. Jag kan inte förstå, att Stockholms stad skulle bli sämre behandlad, om riksgäldsfullmäktige utser två riksdagsmän i kommissionen, än om Kungl. Maj:t gör det. Jag kan möjligen förstå det motstånd, som från stadens håll riktas mot den anordning som jag i egenskap av motionär och reservant har förordat, enär jag inte vill vara med om att Stockholms stads riksdagsmän utses till ledamöter i Djurgårdskommissionen.

Herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! När jag först fick se den reservation, som var fogad till detta utskottsutlåtande, blev jag ganska förvånad och frågade mig, vad syftet egentligen var med densamma. Kungl. Maj:t har ju i den proposition som är förelagd riksdagen tagit upp och beaktat riksdagens tidigare gjorda uttalande om en ökning av antalet riksdagsrepresentanter i Djurgårdskommissionen. När detta således blivit på ett tillfredsställande sätt ordnat, måste man fråga sig vad det finns för anledning att tvista om denna detalj och motionsledes framställa yrkande om att införa en helt ny metod för utseende av ledamöter i en statens kommission mot vad eljest är brukligt. Jag är mycket förvånad över att bland dem som undertecknat denna motion finna sådana som eljest här i kammaren så starkt hävda att man skall följa gamla bestämda regler. I denna sak ha de dock gjort en avvikelse. I reservationen har man inte klarlagt frågan bättre än genom att säga, att därför att det gäller så stora ekonomiska intressen bör riksdagen redan på ett tidigt stadium beredas vidgat inflytande inom kommissionen. Men tillgodoses icke detta intresse lika väl genom Kungl. Maj:ts av statsutskottet tillstyrkta förslag, att två riksdagsmän skola utses till ledamöter av kommissionen? Enligt reservantens förslag skulle det märkliga förhållandet inträda, att det skulle bli två institutioner som skulle utse dessa medlemmar, vilket komme att medföra ganska stora olägenheter med hänsyn till utseende av medlemmarna i kommissionen och den sakkunskap på skilda områden, som man önskar få företrädd.

Vidare är det en annan synpunkt jag skulle vilja lägga på denna sak, och det är att de direkt av Kungl. Maj:t utsedda medlemmarna i kommissionen kunna stå i direkt förbindelse med Kungl. Maj:t, om det är någon sak man behöver diskutera, medan de herrar som skulle utses på det sätt reservanten föreslår, såvitt jag förstår, inte skulle ha någon skyldighet i detta fall utan kunna säga: Vi äro riksdagens representanter. Punkt och slut. Man kanske rent av icke skulle känna sig riktigt jämspelta i kommissionen, utan en del skulle kunna säga: Vi företräda riksdagen, och andra: Vi företräda Kungl. Maj:t.

Jag kan inte finna något som helst praktiskt skäl för den anordning på detta område som reservanten envist vidhåller, änskönt det visat sig att den

Ang. Djurgårdskommissionens sammansättning m. m. (Forts.)

stora majoriteten i statsutskottet anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Vid förberedelserna till propositionen var man ganska tveksam, huruvida man skulle föreslå riksdagen en ökning av antalet ledamöter i kommissionen, eftersom det hittills inte visat sig vara någon olägenhet med kommissionens sammansättning. När Kungl. Maj:t gick in för en utvidgning, får det icke ett ögonblick uppfattas så som om Kungl. Maj:t skulle varit missnöjd med vad som tidigare utförts, och ej heller avsett att göra någon skillnad i det hittillsvarande förhållandet till Stockholms stad, utan Kungl. Maj:t ville endast biträda en från riksdagens sida uttalad önskan. Jag vill tillägga, att jag helt omfattar den meningen, att förhållandet mellan staten och Stockholms stad bör bedömas efter fullt objektiva grunder, och jag anser att man med den utgångspunkten bör kunna åstadkomma ett gott samförstånd.

Herr **Reuterskiöld**: Av statsrådets yttrande skulle man kunna få den föreställningen, att motionen och reservationen innebära en nyhet. Herr statsrådet behagade erinra sig, att de innehålla precis *vad som nu gäller*. Riksgäldskontoret utser för närvarande *en* ledamot. Det enda, som skulle ändras, är att det skulle utse *två*. Riksgäldskontoret har för närvarande tillsatt herr Anderson i Råstock, statsutskottets ordförande. Om det finge utse ännu en, kan jag inte finna, att det skulle vara någonting principiellt betänkligt.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bäcklund vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 63, angående användande av riksbankens vinst för år 1936; och

nr 64, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande viss ändring av tjänsteförteckningen för riksbanken.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 66, i anledning av vissa förslag *Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m.* till förändringar av riksdagshuset och dess omgivningar m. m.

Sedan 1936 års riksdag uppdragit åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta utreda frågan rörande förändringar beträffande riksdagshuset och dess omgivningar, hade fullmäktige, efter att i ärendet hava samrått med riksdagens herrar talmän, beslutit att tillsätta en särskild kommitté (riksdagshuskommittén), med uppdrag att verkställa och till fullmäktige inkomma med utredning av frågan rörande förändringar beträffande riksdagshuset och dess omgivningar i så god tid, att ärendet kunde upptagas till prövning av 1937 års riksdag.

Sedan kommittén den 12 mars 1937 till fullmäktige avgivit betänkande om förändringar av riksdagshuset och dess omgivningar, hade fullmäktige med den 8 april 1937 dagtecknade skrivelser till riksdagens herrar talmän överlämnat nämnda betänkande. Betänkandet hade av talmännen den 10 april 1937

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)
hänskjutits till bankoutskottet. Majoriteten inom kommittén hade förordat vissa förändringar beträffande riksdagshusets såväl yttre som inre gestaltning ävensom i fråga om ordnandet av riksdagshusets omgivningar. Vid betänkandet hade fogats tre såsom A II, B och D I angivna förslag, vilka reservationsvis framlagts, förslaget A II av herrar Nylander och Bäckström, förslaget B av herrar Åkerberg, Tengbom och Engkvist samt förslaget D I av herr Pettersson.

Förutom dessa förslag hade av en av kommitténs ledamöter, statsrådet Engberg, reservationsvis påyrkats uppförandet av ett helt nytt riksdagshus. Till utskottet hade vidare inkommit en den 21 april 1937 dagtecknad skrivelse från överbibliotekarien vid riksdagsbiblioteket med vissa erinringar mot i kommitténs betänkande framlagda förslag rörande dispositionen av bibliotekets nuvarande korridor. I en till utskottet ställd, den 27 april 1937 dagtecknad skrift hade ledamoten av riksdagens andra kammare herr Lithander anfört vissa synpunkter och framställt vissa förslag med anledning av riksdagshuskommitténs betänkande. Utskottet hade vidare under hand emottagit en den 10 maj 1937 dagtecknad, av vissa ritningar åtföljd promemoria av professorn R. Östberg, vari uppdragits vissa riktlinjer för uppförandet av ett helt nytt riksdagshus, förlagt till riksbankshusets tomt. I fråga om de nuvarande plenisalarna, vilka enligt riksdagshuskommitténs förslag skulle lämnas oförändrade, hade ledamoten av riksdagens andra kammare herr Vougt i en till bankoutskottet ställd skrift av den 10 maj 1937 framställt ett av vissa utav byggnadsrådet G. A. Nilsson upprättade ritningar åtföljt förslag till vissa omändringar, avseende att öka bekvämligheten och trevnaden inom plenisalarna. Härjämte hade riksgäldsfullmäktiges ordförande i en till utskottet ingiven promemoria framhållit, att frågan angående plenisalarnas omändring borde göras till föremål för närmare utredning att föreläggas nästa års riksdag.

Till bankoutskottets förberedande handläggning hade slutligen hänvisats tre av herr *Lindhagen* inom riksdagen väckta motioner (I: 198, 199 och 314), vari förslag framställts, vilka stodo i samband med ombyggnadsfrågorna berörande riksdagshuset.

I motionen nr 198 hade hemställts, att riksdagen måtte tillerkänna icke rökare deras mänskliga rätt att få samfällt överlägga i partirummet samt enskilt skriva, läsa och äta i någon vrå av riksdagshuset, allt i fred för rökare.

I motionen I:199 hade yrkats, att riksdagen ville väsentligen avslå den ifrågasatta förflyckningen efter ögonblickets sinne av riksdagshusets yttre dekorationer, vilka stode som minnesmärken för yttervärlden av en äldre tids byggnadskonst.

I motionen I: 314 hade hemställts, att riksdagen ville 1) för sin del förorda utredning även om byggandet av ett nytt riksdagshus med säte helst på Skeppsholmen och det nuvarande riksdagshusets användande till riksarkiv eller annat förnämligt ändamål; 2) i avvaktan på denna utredning bordlägga det nu framlagda förslaget om riksdagshusets renovering; dock med omedelbart utförande av dels — till gagn jämväl för framtida ändamål — husets skyddande mot regnvatten medelst nytt tak efter slottstakets förebild och dels andra förbättringar, som kunde anses omistliga fränsett övriga mer lyxbetonade anspråk; 3) — därest yrkandena under punkterna 1 och 2 icke bifölles — ansluta sig beträffande takets renovering till reservanterna Nylanders och Bäckströms förslag om takets förbättring till skydd mot regnvatten med återinsättande sedermera av det nuvarande estetiskt omistliga krönet över de bibehållna fasaderna och icke minst moder Svea.

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

Över riksdagshuskommitténs betänkande, överbibliotekariens skrivelse samt förenämnda motioner hade utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande av byggnadsstyrelsen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet lämnat en redogörelse för byggnadsstyrelsens berörda utlåtande samt därefter anfört:

»Såsom av ovanstående framgår har byggnadsstyrelsen i sitt yttrande framställt vissa erinringar mot de i riksdagshuskommitténs betänkande intagna förslagen. En förnyad utredning av frågan om riksdagshusets ombyggnad har synts styrelsen erforderlig, vilken utredning närmast borde anknytas till det i betänkandet såsom A II betecknade förslaget. Innan definitivt beslut träffades om förändring av riksdagshuset och dess omgivningar borde dock enligt styrelsens förmenande i första hand utredning verkställas rörande lämpligheten av och förutsättningarna för uppförandet av ett helt nytt riksdagshus.

Till de synpunkter i olika avseenden, som framförts i byggnadsstyrelsens yttrande, har det icke varit möjligt för utskottet att fatta definitivt ståndpunkt utan ingående prövning och överläggningar med tillkallade sakkunniga, vartill emellertid den nu långt framskridna tiden icke giver utrymme. Frågan har ytterligare komplicerats genom det förslag till ombyggnad och ommöblering av plenisalarna, vilket i förevarande sammanhang bragts under utskottets prövning. Detta spörsmål, som icke upptagits till bedömande av riksdagshuskommittén och icke heller berörts av byggnadsstyrelsen, tarvar utan tvivel en mera ingående utredning än den nu förebragta. Utskottet delar byggnadsstyrelsens uppfattning, att riksdagshusets ombyggnadsfråga och vad därmed står i samband måste, innan denna kan underställas riksdagen till slutligt avgörande, göras till föremål för ytterligare överväganden. Vad angår projektet om uppförandet av ett helt nytt riksdagshus synas dock enligt utskottets mening förutsättningar för närvarande saknas för denna tankes realiserande.

Byggnadsstyrelsen har framhållit, att i avvaktan på resultatet av en förnyad utredning endast sådana ändringsarbeten borde verkställas, vilka kunna anses vara av behovet oundgängligen påkallade. En modernisering av riksdagsrestaurangen och dess ekonomilokaler är visserligen ett krav, som med det snaraste påfordrar en lösning. Utskottet har likväl ansett, att med ett beslut i denna fråga bör utan alltför stor olägenhet kunna anstå till nästa år. Även med hänsyn till önskvärldheten av en enhetlig prövning av riksdagshusets ombyggnadsfråga torde det vara mest ändamålsenligt att icke utbryta ifrågasvarande detalj i byggnadsprogrammet till omedelbart utförande, då därigenom en planmässig lösning av frågan skulle kunna försvåras. Av samma skäl torde åtgärder för isolering av riksdagshusets yttertak icke nu böra beslutas.

Med hänsyn till sålunda föreliggande omständigheter har det synts utskottet vara lämpligt, att fullmäktige i riksgäldskontoret beredas tillfälle att uttala sig över de framställda förslagen till förändringar av det nuvarande riksdagshuset och dess omgivningar jämte de uppslag, som i sådant avseende innefattas i förenämnda motioner. För ändamålet torde samtliga till ärendet hörande handlingar böra överlämnas till fullmäktige. I den mån fullmäktige finna erforderligt, torde det vara dem obetaget att låta verkställa den ytterligare utredning i ärendet, som kan befinnas påkallad. Det förslag, vartill övervägandena inom fullmäktige kunna giva anledning, bör ingivas till 1938 års riksdag i så god tid, att riksdagen får möjlighet att ägna ärendet den noggranna och allsidiga prövning dess vikt påfordrar.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

1) att riksdagen må anmoda fullmäktige i riksgäldskontoret att efter erforder-

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)
derlig utredning till 1938 års riksdag inkomma med yttrande i anledning av föreliggande förslag angående förändringar av riksdagshuset och dess omgivningar; samt

2) att förevarande motioner I: 198, 199 och 314 må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört och hemställt.»

Reservation hade anmälts av herrar *Berling, Nilsson* i Mölndal, *Andersson* i Falkenberg och *Gustavson* i Västerås, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Utskottet hemställer i denna punkt om en fortsatt utredning av en fråga, som enligt min mening är mer än nog utredd, frågan om ett nytt riksdagshus eller frågan om en förändring av detta riksdagshus. Detta är en fråga, som, herr talman, efter min mening snarast möjligt borde avföras från dagordningen. Var man än kommer ute i landet och för den frågan på tal, så får man ett förväntat svar: Varför skola ni i riksdagen kosta på er själva så förfärligt mycket, när ni ha ett hus, som inte är äldre. Den erfarenhet jag har av detta hus och dess användning ger inte alls vid handen, att det inte räcker till. Det kan vara vissa bekvämligheter som saknas, men jag kan inte inse, att riksdagen är i behov av dessa bekvämligheter *för sitt arbetes skull*. Jag tror, herr talman, att det vore lyckosamt, om utredningarna slutade och riksgäldsfullmäktige *sin plikt likmätigt* låte reparera taket, så att det blir tätt. Sedan skulle det vara slut med alla dessa reparationsfunderingar. Jag vet mycket väl, att detta tekniskt sett är svårt, men om det finns någonting svårt i våra dagar, som man ändå kan övervinna, skulle det väl vara på teknikens område. Riksgäldsfullmäktige äro skyldiga att underhålla huset, och om det kostar mer än som kan för reparationer disponeras ett år, kunna de gå steg för steg. Det finns möjligheter, jag har förvissat mig om att det gör det. Man kan nästan tro, att de låta bli, blott därför att de inte vilja hindra denna fråga om en större reparation. Därmed ha riksgäldsfullmäktige enligt min mening ingenting att skaffa, sedan de en gång lagt fram frågan. Och jag vill inte vara med om att uppmuntra dem att fortsätta på denna felaktiga väg.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan.

I herr Reuterskiölds yttrande instämde herrar *Gustaf Adolf Björkman, Borell, Bäcklund, Sandström, Gabrielsson, Bergman* och *Sandegård*.

Herr Nilsson, Theodor: Herr talman, ärade kammarledamöter! Då jag varit med om att avgiva en blank reservation till det föredragna utskottsutlåtandet, anhåller jag att få taga kammarens tid i anspråk för att ange skälen härför.

Jag måste erkänna att det på mig verkat, som om man rent av sökte sak i oträngt mål, då man rullar upp problemet om riksdagshuset på sätt som skett. Då ärendet inkom till bankoutskottet förlidet år, skedde det, emedan taket var otätt, så att vatten hade trängt in i taklisten och de övre murverkspartierna. Riksgäldsfullmäktige ansågo, att man i samband med den nödvändiga reparationen även borde avlägsna största delen av takprydnaderna. Man ansåg även lämpligt att vidtaga sådana inre omändringar att den brist på lokaler, som här är till finnandes, avhjälpes. Förslag härom förelåg och avsåg inredandet av trettiosex smårum i vindsvåningen, ändring av restaurangen och dess ekonomilokaler, ändring av trapporna i trappornen samt trappornens utnyttjande för inredande av rum, och slutligen modernisering av värme- och sanitetsanläggningarna samt ändring och modernisering av hiss-

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

ordningarna m. m. När detta förslag lancerades, tyckte jag mig förmärka, att starka krafter voro i rörelse för åstadkommande av förändring av den yttre arkitekturen. Takprydnadernas avlägsnande föreföll mig vara huvudfrågan. Man var t. o. m. så förtänksam att man föreslog att Sveagruppen skulle förvaras och magasineras å någon säker plats, förmodligen för att eftervärlden skulle få se hur pietetsfulla vi ändå varit, som inte rent av förstört detta verk. Kostnaden för det hela skulle allt som allt belöpa sig till 1,417,000 kronor.

Genom den utredning i ärendet som nu föreligger med anledning av 1936 års riksdagsbeslut har problemet vidgats och frågan kommit i ett nytt läge, särskilt därigenom att statsrådet Engbergs reservation aktualiserat frågan om uppförande av ett nytt riksdagshus. Riksdagshuskommittén, som bestått av tolv ledamöter, har som känt gått på olika linjer. Av de fyra särskilda utredningsförslagen uppbäres huvudförslaget av sex ledamöter. Detta förslag tycks ha tagit särskilt sikte på att avlägsna det mest framträdande av vad som ger byggnaden en särprägel för sin tids arkitektur. I huvudförslaget har man föreslagit borttagandet av det förnämsta i fråga om storslagen bekvämlighet, såsom stora entrén och sammanbindningsbanan. Då förändringarna i detta förslag äro så väsentliga, och man dessutom inte vinner något med avseende å det mest framträdande behovet, nämligen bekvämare plenisalar, så frågar man sig, varför inte kommittén kunnat gå in för statsrådet Engbergs tanke om byggande av ett nytt riksdagshus. Förslaget till borttagande av taket å byggnaden och dettas ersättande med ett s. k. sadeltak med kopparklädsel godkännes som känt dess bättre icke av byggnadsstyrelsen.

Då jag dristat mig gå in på frågan på sätt som sker, ber jag, herr talman, att få framhålla, att det naturligtvis icke är min mening att diskutera smakriktningar beträffande byggnadsarkitektur. Kritiken mot riksdagshuset och Helgeandsholmen har hållits vid liv så långt detta hus' historia går tillbaka. Kritikens befogenhet är jag icke mäktig att bedöma. Min syn på frågan är en enkel mans funderingar över, hur lätt vi ha att sätta oss till doms över andras handlingar och smakriktningar, även om vi icke lida någon skada därav.

Vid några tillfällen har jag varit med vid bestämmande och antagande av ritningar till offentliga och monumentala byggnader och har därvid liksom nu gjort den erfarenheten, särskilt när det gäller yttre arkitektur, att vad den ena människan tycker är prydligt, välmotiverat och vackert, tycker den andra vara omotiverat, pråligt, ja rent av fult. Orsaken därtill skall jag icke försöka tolka, men för mig står det klart, att tycke och smak skall man helst icke söka trumfa på varandra. Har därför under en viss tid en smakriktning vunnit så gott som allmänt gillande, bör den respekteras. Och då det gäller vårt riksdagshus, vilket tillkommit på vår dåtida demokratiska grund och vunnit landets representanters flertals gillande, emedan det såvitt jag förstår i alldeles särskild grad symboliserade sin tids smakriktning, kräver detta verk vår respekt. Jag anser sålunda, att om inga andra skäl, som kunna godtagas, föreligga, pietetsskälén böra vara nog för att vi icke skola företaga något, som eftervärlden kanske kommer att bedöma omildare än vad åtskilliga nu bedöma denna byggnad.

Herr Lindhagen har i motionen nr 314 till årets riksdag föreslagit utredning angående byggande av ett nytt riksdagshus och det nuvarande riksdagshusets inre omändring för annat ändamål. Professor Ragnar Östberg lancerar som känt just i dessa dagar tanken på rivning av såväl detta riksdagshus som riksbanksbyggnaden och uppförande av ett nytt riksdagshus å den del av tomten, där riksbankshuset nu är beläget. Förmodligen komma än fler uppslag, men redan nu äro buden både många och djärva.

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

Herr talman! För egen del anser jag, att tanken på byggandet av ett nytt riksdagshus är förnuftig, och detta av två skäl. Det första är, att kritiken över det nu befintliga riksdagshuset väl aldrig kommer att tystna, när jag innerligt hoppas, att det aldrig skall lyckas kritikerna att få riksdagen med på att vidtaga de förändringar särskilt av byggnadens yttre utseende, som man åsyftar. Det andra skälet är, att vilka förändringar man än här vidtager, kan man icke, för så vitt mitt lekmannaförnuft förmår bedöma, helt vinna det väsentligaste, nämligen trivsamma plenisalar. I denna uppfattning blir jag än mera styrkt, då man vid de vittomfattande utredningar, som pågå och vilka utredningar hittills dragit en kostnad av i runt tal 80,000 kronor, inte ens gjort ett försök att vidtaga några förändringar av plenisalarna.

I sin motivering skriver utskottet bland annat beträffande det nya riksdagshuset: »Vad angår projektet om uppförandet av ett helt nytt riksdagshus synas dock enligt utskottets mening förutsättningar för närvarande saknas för denna tankes realiserande.»

Herr talman! Jag delar utskottets mening i denna del, att för närvarande saknas sådana förutsättningar. Jag ber också att få tillägga, att jag i stort sett skulle kunnat dela utskottets mening. Vad jag här egentligen skulle vilja vända mig mot är, att man särskilt hänvisar på alternativ A 2, och emot de fortsatta utredningarna, som utskottet genom sin hemställan vill ha riksdagens stöd för.

Herr talman! Då jag sålunda anser, att tanken på ett nytt riksdagshus i sinom tid skall mogna, emedan ändringar av detta hus ändå inte kunna komma att tillfredsställa befogade krav, tycker jag det vore välbetänkt, om vi ginge in för att genom studium av de föreliggande förslagen få fram en kombination av dessa, innefattande ungefär följande: grundlig reparation av taket med prydnadernas återställande i ungefär nuvarande skick, eventuellt borttagande av granittornen åt väster, emedan dessa torn lära nedtynga taket alldeles särskilt och det är möjligt, att man på dessa platser skulle kunna få fram någonting monumentalt i stället för former, som vore mindre skadligt för byggnaden — det påstås nämligen från sakkunnigt håll, att dessa torn skulle ha särskilt skadliga verkningar på grund av sin kolossala tyngd — vidare inredande av ett antal smårum å vindsvåningen, förändring av trappan och hissanordningarna, modernisering av restaurangen och dess ekonomilokaler, omändring och modernisering av värme- och ventilationsanläggningarna inom riksdagshuset. Eventuellt skulle man låta utreda det av herr Vougt den 10 maj väckta förslaget angående omändring av plenisalarna i avsikt att öka utrymme, bekvämlighet och trevnad inom desamma. Kostnaderna för realiserande av herr Vougt's förslag äro beräknade av byggnadsrådet G. A. Nilsson till i runt tal 250,000 kronor. Vidare beskrivning över herr Vougt's förslag återfinnes på sidan 3 i föreliggande utskottsutlåtande.

Skulle en kommande riksdag kunna enas om något ungefär i stil med vad jag här skisserat upp, skulle riksdagen kunna arbeta åtskilliga år framåt utan att känna någon vantrevnad i detta hus, och frågan om ett nytt riksdagshus skulle hinna mogna. Det kan tänkas, att smakriktningen beträffande yttre arkitektur även skulle hinna ändra sig, och det vore kanske lyckligt, ty risk kan nog föreligga, herr talman, att om vi förhast oss, man 40 år härefter låter oss vidkännas minst lika omild kritik som den en del av vår tid låter gå ut över 1890-talets smakriktning.

Herr talman! Jag opponerar bestämt mot utskottets hemställan, att riksgäldsfullmäktige skulle efter erforderlig utredning inkomma till 1938 års riksdag med yttrande i frågan. Jag anser, att utskottet borde ha angivit, att utredningen skulle begränsas till herr Vougt's förslag beträffande plenisalarna

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

samt till vad jag nyss skisserat, och då jag anser, att ett framkomligt förslag till hjälpliga förbättringar med avseende å utrymme bör kunna åstadkommas till rimliga kostnader med en kombination i enlighet med vad jag förut framfört, rekommenderar jag detta till välvilligt beaktande vid den fortsatta utredningen av ärendet. Detta är huvudsyftet med min reservation, herr talman. Utredningarna draga redan nu som nämnt en kostnad av i runt tal, 80,000 kronor, och då jag tror, att i en inte alltför avlägsen framtid frågan om ett nytt riksdagshus måste tagas upp till utredning, omprövning och avgörande, så böra vi redan nu slå ur hägen tanken på att vidtaga sådana här större revolterande förändringar av detta hus.

Jag slutar, herr talman, mitt enkla anförande med att sammanfatta min ståndpunkt sålunda: låt oss behålla vårt riksdagshus i stort sett i dess nuvarande yttre utseende, vidtaga de smärre förändringar och reparationer, varom jag förut talat, låt oss vidare, när en gång i en framtid frågan om ett nytt riksdagshus på allvar tages upp till avgörande och om man då bestämmer sig för detta hus' användning för annat ändamål, då vidtaga de inre förändringar, som därigenom bliva erforderliga — eller låt oss, om det anses lämpligt vid den tiden, riva hela denna byggnad. Ty att riva den, så att inga minnen därav finnas kvar, det kan under vissa villkor försvaras, men att ändra den till yttre oigenkännlighet kan icke försvaras, och för eget vidkommande, herr talman, kommer jag aldrig att med min röst biträda ett sådant förslag.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det kan kanske tillåtas mig att yttra mig i denna fråga, då jag ju nu deltar i min tjugonde lagtima riksdag och alltså bör ha lika stor erfarenhet av eventuella olägenheter, som finnas i detta hus, som bankoutskottets ledamöter.

Jag vill då först och främst söka klargöra de delar av diskussionen, i vilka jag icke önskar taga någon del. Jag kommer inte att yttra mig om fasaderna och takprydnaderna. Hela den estetiska debatten om det nuvarande riksdagshuset får ha sin gång, gärna för mig, den lägger jag mig inte i. Jag kommer heller inte att avse att ge något förord åt något förslag om rivning av det nuvarande riksdagshuset. I de fantasterier, som ha förekommit under debatten om det här riksdagshuset, tycker jag ändå, även om jag nu ansluter mig till en av dem, att den värsta och den egendomligaste är, att man helt enkelt skulle jämna huset med marken.

Men om jag alltså lämnar bägge dessa saker å sido, så är det i alla fall en punkt i bankoutskottets utlåtande, som jag inte förstår, att det skulle göra någon skada, om den bleve struken. Det gäller den punkt, som är berörd av en föregående talare, fast utan yrkande, nämligen följande ord på sidan 10 i utskottets utlåtande, sista meningen i andra stycket: »Vad angår projektet om uppförandet av ett helt nytt riksdagshus synas dock enligt utskottets mening förutsättningar för närvarande saknas för denna tankes realiserande.» Ja, till och med om det vore riktigt, att förutsättningarna saknas för denna tankes realiserande, så kan jag inte inse, varför riksdagen skall anmoda riksgäldsfullmäktige att göra en utredning rörande riksdagens byggnadsfråga, men däri infoga ett faktiskt förbud mot att i utredningssyfte taga upp spörsmålet om ett eventuellt nytt hus. Varför kan inte detta få ingå som ett alternativ till de ombyggnadsförslag, som föreligga här?

Nu vill jag säga, att i fråga om ombyggnaderna står jag närmast på samma ståndpunkt som den föregående talaren, då det gäller det inre. Men det som föranleder mig att önska, att spörsmålet om ett nytt riksdagshus får komma med i den utredning, som skall verkställas, är alltså icke exteriören, utan det är

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

det inre av huset, det är de *arbetsmöjligheter*, som detta hus bereder. Jag vet inte, hur riksdagens andra ledamöter ordna det, när det kommer personer upp och vilja konferera om olika ting. Jag vet inte heller, hur de ha det, då de skola utföra det arbete, som de ha åtagit sig för sina landsting och sina kommuner — detta gäller ju ett mycket stort antal av de nuvarande riksdagsmännen. Det förefaller ju på andrakammarbeslutet, som om de vore belåtna med rådande förhållanden. För min del tycker jag, att det är ganska odrägliga arbetsmöjligheter, som erbjudas riksdagsmännen — jag höll på att säga både inne i plenisalarna och utanför dessa — men det kan ju hända, att jag är mera känslig på den punkten än de flesta. I vilket fall som helst är det praktiskt taget uteslutet att kunna hålla en konferens, där man vill vara en smula i fred. Detta gäller inte bara under statsrådstiden utan även under den andra riksdagsmanntiden. Jag känner visserligen inte riktigt till alla rum, som finnas åt baksidan och hur pass upptagna de äro, men i sammanbindningsbanan finnas i varje fall två stycken ganska små rum, som stå till riksdagsmännens förfogande för konferenser. I övrigt är ju praktiskt taget varje utrymme här ett offentligt utrymme, åtminstone så till vida, att det icke finnes någon möjlighet för en riksdagsman, som behöver föra samtal om olika angelägenheter med många personer, att isolera sig från omgivningen. Möjligheterna äro i varje fall så ytterst begränsade, att det blir ganska ogörligt.

Det höjes ju många röster här för att vi skola lägga ned många miljoner på en ombyggnad av detta hus. Varför vilja företrädarna av dessa förslag förbjuda, att utredningen även omfattar den åsikt, som hyses av oss andra, att det vore bättre att skaffa riksdagen ett nytt hus och låta detta hus stå kvar samt använda det för andra ändamål? Det kommer nämligen att visa sig, att det blir många bud från olika myndigheters sida att få taga detta hus i besittning. Varför skall man förbjuda, att vår mening, att man behöver utreda även frågan om ett nytt riksdagshus, ens får lov att komma med? Jag kan uppriktigt sagt inte förstå denna sorts försök till diktatur från de väl ändå rätt tillfälliga ledamöternas i bankoutskottet sida, som nu ovillkorligen vilja tvinga igenom ett sådant där förbudsuttalande. Det är mot detta jag vänder mig.

Mina starkaste sympatier äro för tanken på ett nytt riksdagshus, och det skulle vara av ett visst värde att få veta vad ett efter nutida önskemål inrett riksdagshus verkligen skulle komma att kosta.

Vidare har jag en synpunkt på denna sak, som jag förmodar att de flesta betrakta med ett något medlidsamt löje. Om vi gå igenom ländernas och folkens utvecklingshistoria, så tror jag, att det skall slå envar med litet intresse för sådana ting, att de dominerande makterna under utvecklingens gång i samhällena ha efterlämnat sina största minnesmärken — om jag nu undantar det, som skrives i historien om dem — i de byggnadsföretag, de utfört. Kyrkan har inom sitt område skapat några av de skönaste konstverk på arkitekturens område, som överhuvud taget åstadkommits, feodalismen skapade på sin tid de stora och ofta i varje fall utifrån mycket vackra slotten. Det finns även andra ting. Den gamla stadsdemokratien eller kanske snarare de gamla skråsamhällena ha i många av våra städer efterlämnat sitt eftermäle i form av mycket sköna rådhus. Det är ju tyvärr inte alla, som få tillfälle att se sig litet omkring i världen, men de som ha tillfälle, kunna väl inte undgå att tjusas, då de komma till Grand Place i Bryssel t. ex. eller motsvarande på andra ställen. Vår tid uppför också vissa byggnader, om vilkas skönhetsvärde man emellertid i allmänhet får tala mindre högt. De förnämsta palatsen i varje fall i mindre städer och orter äro i regel skolor, sjukhus eller bankpalats. De senare ha ju även här i Stockholm intagit en av de förnämligaste platserna i fråga om byggnadsverk. Vår tid har man väl för Sveriges del, i

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

motsats till vissa andra länder, rättighet att åtminstone till en viss grad kalla för demokratiens blomningstid. Skulle man inte kunna tilltalas av den tanken, att vår demokrati skapar sig en byggnad, som i skönhet och värdighet skulle kunna utgöra ett uttryck för denna demokrati, ett uttryck på det område, där man skapar värden som stå i århundraden? Skulle man inte våga tänka den tanken, att man skulle begagna detta tillfälle att åtminstone undersöka saken, *undersöka*, om inte detta skulle kunna tänkas vara någonting att reflektera på?

Jag kan för min del inte se annat än att i stället för att bekämpa det borde bankoutskottet medge, att denna förbudspassus i utskottets utlåtande finge utgå. Ty meningen med den är ju ingenting annat än att vara en förbudspassus. Skall riksdagshuset byggas om efter de planer, som äro framlagda här, så tar jag för givet, att man inte kan hålla på att riva på huset och bygga om här annat än mellan riksdagarna, ty det är väl inte förutsett, att riksdagen skall sammanträda på andra håll under sin ordinarie sammanträdestid. Därför tar jag för givet, att detta ombyggnadsarbete kommer att draga en ganska betydande tid, d. v. s. alla de storslagna nyinredningar, som skola genomföras efter dessa förslag, få några av de äldsta riksdagsmännen sannolikt aldrig någon glädje av. Det dröjer i varje fall åtskilliga år, det tar jag för givet, innan det kan bli färdigt.

När man nu ändå anser, att man kan taga åratal på sig, innan man får dessa planer genomförda, är det då så kinkigt, om ett eller annat år skulle gå därutöver för att få tillfälle att pröva det alternativ, som jag här för min del har tillåtit mig att åtminstone ännu så länge vilja hålla levande och inte bara slå i hjäl, som bankoutskottet önskar?

Jag yrkar, herr talman, att den av mig tidigare omnämnda meningen, alltså sista meningen i andra stycket på sidan 10 i utskottets utlåtande, måtte strykas. Jag vill ytterligare säga, att faller detta yrkande om strykning av förbudet mot utredning av nybygge, så kommer jag för min del att gå på avslagslinjen. Då vill jag i varje fall hjälpa till att bereda riksdagsmännen tillfälle att tänka sig för en gång till, innan de binda sig. Ty detta betyder, att man avfärdar ett alternativ och binder sig för en inre ombyggnad av huset, vilken naturligtvis kan medföra förbättringar, men som efter min bestämda övertygelse aldrig kan komma att bli tillfredsställande. Vi skulle då under oöverskådlig tid framåt få ha dessa psalmboksbankar som riksdagsmännens egentliga arbetsplats.

Mitt yrkande är alltså, att denna passus strykes, och skulle kammaren avslå det, kommer jag som sagt för min del att ansluta mig till dem, som yrka avslag.

Häri instämde herrar *Sandler, Sten, Västberg, Myrdal, Sigfrid Hansson, Otto Wangson, Sjödahl, Johan Nilsson* i Malmö, *Lindström, Alfred Andersson, Löfvander, Ekströmer, Oscar Olsson, Wohlin* och *Branting*.

Herr Åkerberg: Herr talman! Här som i andra kammaren tycks intresset i debatten röra sig om en eventuell nybyggnad. Jag vill deklarerera, att jag ingenting har emot en nybyggnad. Anledningen till att jag inte i kommittén, där jag varit ledamot, anslutit mig till herr Engbergs förslag är, att jag varit rädd för att det bästa skulle bli en fiende till det goda. Om man fördjupar sig i sådana utopier som nybyggnadsprojektet för närvarande är, finns det alltid risk för att striden kommer att stå emellan allt och ingenting, emellan de alltför småskurna, som här ha fått sin talesman i professor Reuterskiöld, och de alltför storslagna, å vars vägnar herr Möller har uppträtt. Jag är övertygad om att i den kampen kommer tanken på ingen för-

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

ändring att segra och inte motsatsen. Ett olycksöde har hela tiden varit bundet vid denna fråga. Diskussionen har under årtionden varit häftig, våldsam, men den har kommit att röra mindre väsentliga ting. Man har talat om professor Östbergs uppslag att gräva en grop härutanför, och man har talat om tandpetarna på taket. Man har arbetat sig in i den föreställningen, att alla de, som arbeta för en förbättring, en ombyggnad, en förändring av detta hus, äro verklighetsfrämmande estetiker. I verkligheten är motståndet mot dessa projekt av minst lika, till och med mer estetiserande slag. Professor Östberg kan synas ha varit enveten i sin oavslåtliga kamp för sina projekt, men det är ingenting emot den fanatism, varmed hans vedersakare ha slagit vakt omkring detta, enligt min mening rysansvärda hus med dess falska grannlåter. Det är det beståendes makt över sinnena, som tar sig uttryck i detta. Det som en gång har blivit till finns det massor av människor, som slå vakt omkring. Jag är säker på att om riksdagen skulle vara hänvisad till att tälta på Ladugårdsgårde och hålla sina sammanträden där och det väcktes förslag om att spanna upp ett större tält, skulle det finnas tidningar här i landet, som skulle beteckna det som ett oförlåtligt slöseri; och jag är inte säker på att inte herr Lindhagen skulle väcka motion om att riksdagen skulle avstyra detta vanhelgande av de gamla grannlåtarna. Nu säger man, att varje tid skall stå för sin arkitektur, men man betänker inte, att den plats, på vilken detta hus ligger, är landets hjärtpunkt. Det är den förnämsta platsen i hela vårt land, och detta hus ligger i en ömtålig närhet av landets vackraste och förnämligaste byggnad. Det borde icke vara, tycker jag, någon oskriven lag, att om en tid, präglad av erkänd smakförskämning, har vandaliserat denna plats och här placerat en byggnad, som alla sakkunniga underkänna, denna byggnad skall betraktas som sakrosankt gentemot all restaurering. Jag vill erinra om att nästan alla våra slott här i landet ha byggts om otaliga gånger under tidernas lopp. Inte har det vid dessa restaureringar varit tal om att den arkitektur, som tog sig uttryck i deras uppförande första gången, skall hållas i helgd. Men som sagt smaken är ju skiftande. Med hänsyn till den kända stämningen i riksdagen har den utredningskommitté, som haft hand om ombyggnadsfrågan, inte odlat några som helst estetiska synpunkter. Alla dess förslag äro dikterade uteslutande av praktiska hänsyn. Kommitterade ha inte föreslagit, att man skall taga bort topparna på taket och flytta ned moder Svea och taga bort barriärerna därför, att det skulle bli vackrare på det sättet. Visserligen anser jag och många andra — jag skulle tro de flesta experter på skönhetsvärden — att det nya utseendet skulle vara vackrare än det gamla, men detta är inte motiveringen. Motiveringen är, att de, som äro sakkunniga, säga, att detta är det enda sättet att göra taket tätt, att hindra, att vattnet rinner in. Inte heller har kommittén föreslagit, att den stora trappan och sammanbindningsbanan skola tagas bort därför, att den överhuvud taget vill komma dessa prydnader till livs. Anledningen är, att detta är den enda möjligheten att genomföra en rationalisering av de stora utrymmen, som finnas i riksdagshuset. Jag tyckte herr Möller sade, att det mest fantastiska och orimliga av de projekt, som finnas, är att riva det här huset, att jämna det med jorden. Jag anser däremot, att det allra orimligaste är den ståndpunkten, att det är bra som det är, ty detta hus är under all kritik. Det är enligt min uppfattning dåligt i alla avseenden. Lokalerna äro otillräckliga, kommunikationerna äro under all kritik, ventilationen är medeltidsmässig och hissförhållandena skandalösa. Jag skulle kunna beteckna detta hus som ett mordredskap. Alla riksdagsmän känna sig säkert vid riksdagens slut trötta, nedstämda och nedbrutna. Det kan inte bero på något annat än förhållandena här i huset,

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

framför allt luften. Jag har legat sjuk två månader den ena riksdagen och en månad den andra. Jag är övertygad om, att läkarna ge mig rätt däri, att anledningen icke kan vara annan än vistelsen i detta hus. Och någon ordning i förhållandena kan inte åstadkommas utan en verklig förändring av det inre. Då måste trappan och sammanbindningsbanan offras. Allt, som är osunt och snett och vint och otrevligt i detta hus, sammanhänger med den stora trappan därute. Man kan visserligen säga, att den är dekorativ eller monumental; men den är vad man brukar kalla för ett lysande elände. Det är ju ingen mening med en sådan förnämlig trappa, om den är anledningen till att allt det andra är så torftigt här i huset, som det är.

Det kunde ju synas utopiskt, omöjligt att inom ramen av dessa fyra väggar åstadkomma ett bättre tillstånd. Den uppfattningen tog sig uttryck bl. a. i den nuvarande statsministerns uttalande till kommittén. Han sade, att det blir inte bra förrän man får bygga ett nytt hus. Jag trodde det också till en början, men jag blev omständig, när jag fick taga del av det förslag till ombyggnad, som kommitténs arkitektkontor har upprättat. Jag vill beteckna det som en verklig genial lösning. Det är en lösning, som kan tillfredsställa riksdagen, och som kan räcka för ett par tre årtionden. Längre räcker faktiskt inte en sådan form.

Man säger, att det är ingenting bevänt med allt detta, om man ej får bättre förhållanden i plenisalarna. Man pekar på de små pulpeterna, och herr Möller har också gjort det. Jag vet, att detta argument är mycket populärt bland riksdagsmännen; men detta är dock inte problemets kärna. Om man tänker efter en smula, så måste man erkänna, att plenisalarna icke äro riksdagsmännens, kamrarnas huvudlokaler. Vi ha två plenidagar i veckan, och det går praktiskt taget halva riksdagen innan vi få några längre plena. Vår egentliga arbetslokal äro utskottsrummet, och på en förbättring av utskottsrummen, av sällskapslokalerna och vilorummen beror det, om det skall kunna skapas arbetsro, arbetstrevnad och arbetslust uti detta hus. Med hänsyn därtill vill jag beteckna kommitténs förslag som det bästa tänkbara, som överhuvud står att åstadkomma inom ramen av detta husets fyra väggar. Naturligtvis kan allting ordnas så mycket förträffligare, om man bygger ett nytt hus, men är det någon, som har herr Möllers glödande förhoppning om att vi under de närmaste 25 åren skola i denna riksdag kunna få majoritet för ett sådant förslag? Jag tror det inte. Herr Nilsson i Mölndal talade också om möjligheten av att bygga ett nytt hus, men när han talade om denna sak, fick man den uppfattningen, att han talade om den eviga saligheten. Skola vi, i avvaktan på att detta, som ligger så långt borta, skall kunna ske, vandra uti denna hopplösa labyrint? Tanken på det kommer håren att resa sig på huvudet på åtminstone mig, och jag tror, att det är många, som ha samma känsla.

Nu har herr Möller här föreslagit, att man skall i motiveringen stryka det där uttalandet om att det inte finnes förutsättning för att få majoritet för ett nytt hus. Likaså har herr Engberg gjort i andra kammaren. Deras argumentering bygger i viss mån på ett missförstånd. Anledningen till att bankoutskottet inte har lagt fram det material, som finnes, hela frågan för riksdagen i år är ingen annan än den, att kommitténs förslag kom så sent in till utskottet. Skulle vi här ha drivit fram frågan till kamrarna, hade vi varit tvungna att gå på djupet med den. Vi hade då utan tvivel varit tvungna att försena riksdagen någon vecka. Vi beslöto oss därför för att vi skulle ligga på saken till nästa år och då komma med den till kamrarna i början på riksdagen, så att kamrarna skulle få taga tid på sig att fundera. Då uppstod frågan: Vad skola vi under tiden till nästa riksdag göra med alla dessa papper?

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

Skola vi magasinera dem hos utskottet, eller skola vi skicka dem till någon myndighet, som skall göra dem till föremål för studium? Det var ju inte bara kommitténs förslag som förelåg, vi hade fått en hel del andra propäer också, bland annat Ragnar Östbergs förslag att riva båda dessa hus och bygga ett nytt riksdagshus där nere på riksbankens tomt. Vi kommo till följande resultat: Vi böra skicka över papperen till riksgäldsfullmäktige, inte för någon stor ny utredning utan för fortsatt studium, så att riksgäldsfullmäktige till nästa år skola kunna avge ett yttrande över de föreliggande förslagen. Jag vill påpeka, att fullmäktige icke ha yttrat sig över kommitténs förslag utan bara skickat över det hit till riksdagen, och kamrarnas talmän ha lämnat över det till bankoutskottet. Det är ett bekvämt sätt av riksgäldsfullmäktige! Där sitta ju så gott som bara riksdagsmän, och jag antar, att många av dem äro rädda för att binda sig i förväg, att de vilja ha händerna fria. Därför tyckte de det vara bekvämt att utan vidare bara fungera som ett »transportkompani» — för att använda en modern term — och överlämna betänkandet utan att uttrycka någon egen mening. I utskottet tyckte vi, att dessa hänsyn vore ovidkommande. Herrar riksgäldsfullmäktige kunde gärna taga på sig ansvaret att avge ett yttrande.

Det är klart, att bankoutskottet inte velat förbjuda riksgäldsfullmäktige, som herr Möller sade, att yttra sig rörande frågan om en nybyggnad. Tvärtom anser åtminstone jag det naturligt, att när fullmäktige avge sitt yttrande, skola de i detta även medtaga byggnadsstyrelsens betänkande och förslag, att man skall inrikta sig på en sådan nybyggnad, men det kan ju inte gärna vara tal om annat än ett rent principiellt ställningstagande. Utskottet har bara velat höja ett varningens finger. Vi ha konstaterat, och jag tror, att vi ha gjort det på goda skäl, att det helt säkert icke finnes några förutsättningar under den närmaste tiden för att få igenom ett beslut i riksdagen om en nybyggnad. När vi alltså skola ha igen papperen i början av nästa riksdag, kan det inte finnas någon anledning för utskottet att ordna en lång, dyrbar utredning med ritningar och allt sådant rörande ett nytt riksdagshus. Tiden kommer inte att tillåta detta, och jag är säker på att riksgäldsfullmäktige själva inte kunna göra en sådan utredning. De måste i så fall tillsätta en ny kommitté, och man kan inte vara alldeles övertygad om att dess förslag hinner komma i början av nästa riksdag. Om riksgäldsfullmäktige däremot anse, att de ha något uppdrag på detta område att komma med, om de finna en utveckling åt det hållet befogad eller om kamrarna nästa år mera intressera sig för en nybyggnad än för en ombyggnad, då lär den enda riktiga vägen vara, att kamrarna avslå ombyggnadsförslaget och i stället besluta en ny utredning om en ombyggnad. Att nu kombinera de båda sakerna anser jag inte vara påkallat eller lämpligt. Herr Möller sade, att det kan vara intressant att få en uppgift om vad en sådan byggnad kostar. Ja, det kan vara intressant. Jag tror inte, att det därför behövs någon vidare utredning. Om det kostar en miljon mer eller mindre kan ju inte spela någon större roll. Kommittén nämner i förbigående i sitt betänkande, att ett nytt hus skulle kosta 12 miljoner kronor. Alla äro väl i alla fall övertygade om att detta är en alldeles för låg siffra. Om jag nämner siffran 20 miljoner, så kommer den säkerligen verkligheten närmare. Ragnar Östberg har gjort en åtminstone approximativ kostnadsberäkning rörande hans sista projekt att bygga på riksbankstomten. Han kommer till 17 miljoner, men en liten blick på hans förslag visar, att det hus, som han har ritat — det är ju inte mera än en skiss — inte kommer att vara tillfredsställande för riksdagen. Jag misstänker, att man får lägga till minst tre miljoner för att få ett sådant hus, som riksdagen måste begära, om den vill bygga nytt. Faran är i alla fall, att om alltför många, som inse behovet av en radikal förbättring

Ang. ombyggnad av riksdagshuset m. m. (Forts.)

av våra lokalförhållanden, bita sig fast vid nybyggnadsprojektet, så komma de, som praktiskt taget vilja göra ingenting, att få överhand; den nuvarande generationen och nästa generation och också den generation, som kommer efter den nästa, få gå ur tiden förgiftad av dålig luft och ihjälpinade av ledsnaden i detta huset.

Det finns en reservation i kommittén av herr Pettersson i Rosta. Den betyder praktiskt taget, att ingenting skulle göras. Man skulle bara täta taket och göra litet grand åt restaurangen. Jag vill nämna, att i bankoutskottet uttalade sig åtminstone flertalet för denna ståndpunkt. Om den kommer att segra, och det kommer den att göra, om så mycket kraft lägges ned i onödan på att driva fram frågan om en nybyggnad under den närmaste tiden, så kommer detta hus att stå kvar som det är, som ett monument över riksdagens impotens och inkompetens att lösa sina egna angelägenheter på ett tillfredsställande sätt.

Då jag, herr talman, inte vill medverka härtill och är rädd för allt hasarderande, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Då tiden nu var långt framskriden och flera talare funnos anmälda, beslöts på framställning av herr talmannen att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 340, till Konungen angående central bearbetning av de vid inskrivningsförrättningarna inhämtade hygieniska uppgifterna.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om vissa anslag till kommunala läroverk och privatläroverk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av Chalmers tekniska institut m. m.; och

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärarpersonalen vid navigationsskolorna;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barnbidrag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 43 § lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 4 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken; och

Första kammarens protokoll 1937. Nr 38.

nr 75, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i gällande banklagstiftning;

första lagutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av 2 § lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 51, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till lagen om införsel i avlöning, pension och livränta;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 44 § och 81 § 4 mom. lagen den 4 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer m. m.;

nr 54, i anledning av väckt motion om effektivare tillämpning av alkoholistlagen å vagabonderande alkoholister;

nr 55, angående arvode åt byråchefen C. Romberg, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om ersättning till statens allmänna fastighetsfond; och

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående nionde huvudtiteln anslag till extra utgifter.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.20 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.